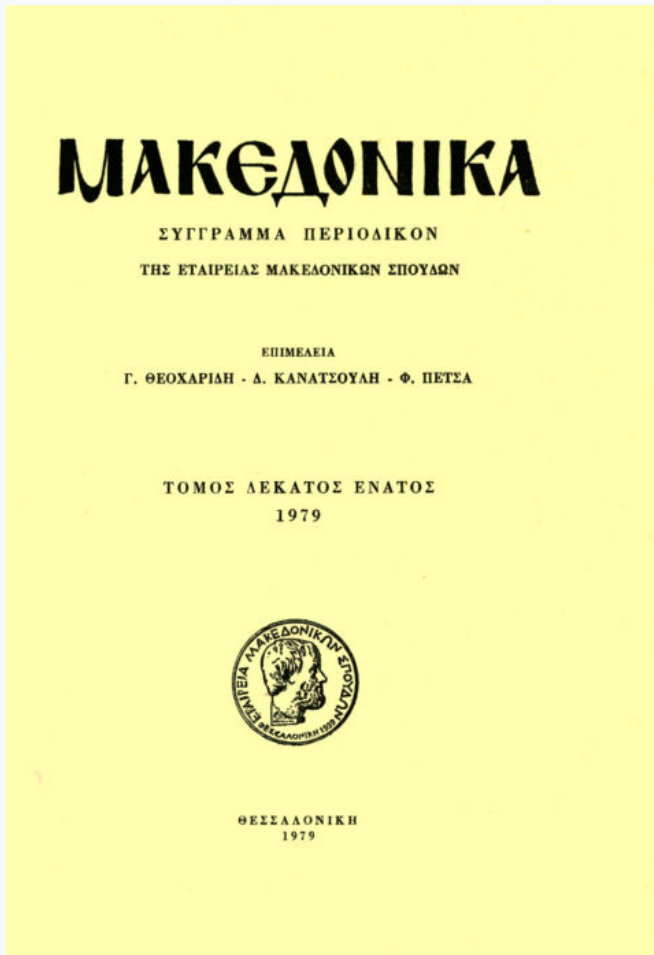

Μακεδονικά

Τόμ. 19, Αρ. 1 (1979)

Ο Καυρμάμε και οι χριστιανοί κάτοικοι της Θεσσαλονίκης γύρω στα 1525

Βασίλης Δημητριάδης

doi: [10.12681/makedonika.473](https://doi.org/10.12681/makedonika.473)

Copyright © 2014, Βασίλης Δημητριάδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δημητριάδης Β. (1979). Ο Καυρμάμε και οι χριστιανοί κάτοικοι της Θεσσαλονίκης γύρω στα 1525. *Μακεδονικά*, 19(1), 328–395. <https://doi.org/10.12681/makedonika.473>

Ο ΚΑΝΥΝΝΑΜΕ ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ
ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΥΡΩ ΣΤΑ 1525

Τò 1972 εκδόθηκε από τή Βουλγαρική Ἀκαδημία Γραμμάτων ένα «λεπτομερές τεφτέρι καταγραφής» (Defter-i Tahrir-i Mufasssal)¹ τών κατοίκων τής Θεσσαλονίκης, πού σύμφωνα με τούς εκδότες του χρονολογείται από τò πρώτο τέταρτο τού 16ου αϊ.² Τò τεφτέρι αυτό βρίσκεται στη Σόφια, στο Τμήμα Χειρογράφων τής Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τής Βουλγαρίας, με στοιχεῖα CN 16/35. Ἀποτελεῖται από εἴκοσι φύλλα διαστ. 0,43×0,55 τ.μ. καί λείπουν ἡ ἀρχή καί τò τέλος. Εἶναι γραμμένο με γραφή siyakat³ ἀνακατωμένη με divani⁴. Ἡ ἀνάγνωση καί μετάφραση τού κειμένου ὀφείλεται στὸν Nikola Pöron.

Ἡ πρώτη σελίδα τού χειρογράφου (1a) περιέχει μέρος τού kanunnâme, με τὸν ὅποιο καθορίζονται διάφοροι φόροι πού ἔπρεπε νά πληρώνουν οἱ κάτοικοι τής πόλης ἡ ὅσοι ἐμπορευόνταν σέ αὐτή⁵. Στις ὑπόλοιπες καταγράφονται κατὰ συνοικίες οἱ κάτοικοι τής Θεσσαλονίκης, μουσουλμάνοι (2a-10b), χριστιανοί (10b-18a) καί Ἑβραῖοι (18a-20b), γιά φορολογικούς σκοπούς. Οἱ μουσουλμανικές συνοικίες ἦταν 38, οἱ χριστιανικές δέκα καί οἱ Ἑβραῖοι χωρίζονται σέ δύο ὁμάδες (cema'at), τής Alaman καί τής Espanya.

1. Γιά τὰ τεφτέρια αὐτά, τή σύνταξή τους καί τή σπουδαιότητά τους βλ. Halil Inalcık, Hicri 835 Tarihi Sureti Defter-i Sancak-i Arvanid, Ankara 1954.

2. Fondes Turcici Historiae Bulgaricae, III, Edidit et commentarium fecit Bistra A. Čvetkova, Redactores B. Čvetkova-A. Razboynikov, Serdicae MCMLXII. In Aedibus Academiae Litterarum Bulgaricae, σ. 375-411. Τò χειρόγραφο πρέπει νά εἶναι ένα από αὐτά πού πούλησαν σάν παλιόχαρτα οἱ Τούρκοι στοὺς Βουλγάρους (βλ. Paul Wittke, Les Archives de Turquie, «Byzantion» 13(1938) 692-693). Γιά τὰ φωτοαντίγραφα τού χειρογράφου πού μοῦ παραχώρησε ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη εὐχαριστῶ ιδιαίτερα τὴν προϊσταμένη τού Τμήματος Χειρογράφων κ. Victoria Tileva.

3. Γιά τή γραφή siyakat βλ. L. Fekete, Die Siyaqat-Schrift in der Türkischen Finanzverwaltung, Budapest 1955.

4. Γιά τίς διάφορες ἀραβικές γραφές βλ. Mahmud Yazır, Eski Yazıları Okuma Anahtarı, Istanbul 1942. Ἐπίσης Ananiasz Zajaczkowski-Jan Rey-chman, Zaris Diplomatyki Osmansko-Tureckiej, Warszawa 1955.

5. Γιά τή σημασία τών kanunnâme βλ. Ö. L. Barkan, XV. ve XVI-inci asırlarda Osmanlı imparatorluğunda ziraî ekonominin hukukî ve malî esasları, I, Kanunlar, Konyastanτινούπολη 1943, σ. IX-LXXII. Ἐπίσης J. K. A. B. r. d. a., Ὁ τουρκικός κώδικας (kanunnâme) τής Λαμίας, «Ἑλληνικά» 17(1960) 204, ὅπου καί βιβλιογραφία.

Δέν είναι γνωστό γιά ποιό λόγο καταγράφονται οί ‘Εβραίοι κατά cema‘at και όχι κατά συνοικία. Οί ‘Εβραίοι πού προέρχονταν από τή Γερμανία, γνωστοί ως Aschkenazim, είχαν έρθει στη Θεσσαλονίκη τό 1470, ένδ οι ‘Εβραίοι τής ‘Ισπανίας, πού ονομάζονταν Sepharadim, εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη κατά τά χρόνια 1497-1500¹. Είχαν έπομένως άρκετά χρόνια περάσει από τότε ως τήν εποχή πού έγινε ή καταγραφή και όπωσδήποτε είχαν όργανωθεί σέ συνοικίες μέ κέντρα τīs συναγωγές τους.

Φυσικά ή καταγραφή αυτή δέν είναι ή πρώτη πού έγινε στην πόλη κατά τήν περίοδο τής τουρκοκρατίας, ούτε γνωρίζουμε πόσες άλλες προηγήθηκαν ή άκολούθησαν. ‘Η πρώτη έγινε δύο ή τρία χρόνια μετά τήν τελική κατάκτηση κι άναφέρεται από τόν ‘Ιωάννη ‘Αναγνώστη².

‘Όπωσδήποτε όμως ή σπουδαιότητα τής καταγραφής πού έχουμε είναι άντιληπτή από κάθε έρευνητή τής νεοελληνικής ιστορίας. Τό τεφτέρι προσφέρει πολύτιμα στοιχεία σχετικά μέ τή Θεσσαλονίκη σέ μιá εποχή, γιά τήν όποία πολύ λίγες πληροφορίες έχουμε. Τό τμήμα τού kanunnâme πού βρίσκεται στην άρχή δίνει μιá εικόνα γιά τό έμπόριο στην πόλη τής εποχής εκείνης, τούς φόρους και τά κυριότερα προϊόντα τής.

Μεγαλύτερη σημασία έχει φυσικά ή άναγραφή τών ονομάτων τών κατοίκων. Μέ αυτή γνωρίζουμε πρώτα από όλα τόν άκριβή αριθμό τών άρρένων κατοίκων όχι μόνον όλόκληρης τής πόλης, αλλά και κάθε συνοικίας. Βρίσκουμε επίσης πόσοι άκριβώς ήταν οί χριστιανοί τής Θεσσαλονίκης: από τούς μουσουλμάνους πού άναγράφονται λείπουν όσοι δέν φορολογούνταν, όπως ήταν οί στρατιωτικοί και οί διάφοροι υπάλληλοι τού κράτους (ehl-i ‘örf). ‘Ο αριθμός τών ‘Εβραίων δέν είναι πλήρης, γιατί δυστυχώς έχει χαθεί ένας άγνωστος αριθμός σελίδων από τό τέλος τού τεφτεριού μέ ένα τμήμα τής καταγραφής τους.

Στό τεφτέρι επίσης βρίσκουμε ποιές συνοικίες υπήρχαν στην πόλη έκαστό περίπου χρόνια έπειτα από τήν τελική της κατάληψη από τούς Τούρκους, τόσο τīs τουρκικές όσο και τīs έλληνικές. Σημαντική είναι ή άναφορά βυζαντινών ονομασιών συνοικιών, όπως τού ‘Ομφαλού και τής Καταφυγής. Πληροφορούμαστε άκόμη ποιές έκκλησίες και ποιá τζαμιά υπήρχαν τότε και μπορούμε νά έπισημάνουμε πολλά από τά τζαμιά πού ήταν πριν έκκλησίες³.

1. Αρ. Ε. Βακαλοπούλος, A History of Thessaloniki, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 78.

2. Γιάννη Τσάρα, ‘Ιωάννου ‘Αναγνώστου Δίηγησης περί τής τελευταίας άλώσεως τής Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 60-61. ‘Η καταγραφή πού άναφέρει ό ‘Αναγνώστης δέν περιριζόταν βέβαια μόνο στά κτίρια, αλλά και στους κατοίκους.

3. ‘Όλα αυτά τά στοιχεία τά χρησιμοποίησθ μελέτη μου πού πρόκειται νά εκδοθεί σύντομα μέ τίτλο «Τοπογραφία τής Θεσσαλονίκης κατά τήν εποχή τής Τουρκοκρατίας (1430-1912)».

Παρακάτω θά ασχοληθούμε πρώτα με τὸν kanunnâme και τὰ στοιχεῖα ποὺ μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ἀπὸ αὐτὸν γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἔπειτα θά ἐξετάσουμε τὴν καταγραφή τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλης.

Α'. Ο ΚΑΝUNNÂME

Ἄν και ἀπὸ τὸν kanunnâme τῆς Θεσσαλονίκης τῆς ἐποχῆς αὐτῆς¹ σώζεται μικρὸ μόνο τμῆμα ἀπὸ τὸ τέλος του με πέντε ὄλο κι ὄλο ἄρθρα, οἱ πληροφορίες ποὺ προσφέρονται εἶναι ἀρκετὰ σημαντικές. Τὰ ἄρθρα ποὺ περιλαμβάνονται ἀναφέρονται στοὺς φόρους γιὰ τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ προϊόντα τους, τὰ ἰχθυοτροφεῖα, τὰ «διαπύλια» τέλη, τὰ τέλη λιμενισμοῦ καὶ τοὺς φόρους δημητριακῶν. Παρόλα αὐτὰ ὅμως μπορούμε νὰ διακρίνουμε ἀρκετὲς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς στῆ Θεσσαλονίκη τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰ.

Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τοὺς φόρους τῆς Θεσσαλονίκης, τουλάχιστο κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, προορίζονταν γιὰ τὸ προσωπικὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ σουλτάνου· στῆ σ. 1b, πρὶν ἀρχίσει ἡ καταγραφή τῶν κατοίκων, τίθεται ἡ ἐπιγραφή: «Βιλαέτι τῆς Θεσσαλονίκης. Χάσια τοῦ μεγαλειότατου Παντισάχ τοῦ Κόσμου. Εἶθε νὰ αὐξάνεται ἡ κυριαρχία του. Ἡ ἴδια ἡ Θεσσαλονίκη: Χάσι»².

Στὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ kanunnâme καθορίζεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο διατίθενται τὰ προϊόντα τῶν ἀμπελιῶν ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ φόροι ποὺ καταβάλλονταν. Τὸ ἄρθρο ἀναφέρεται στὰ ἀμπέλια «τῆς ἴδιας τῆς Θεσσαλονίκης» (nefs-i Selânik)· αὐτὰ βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, στὰ περίχωρα. Ὑπῆρχαν ὅμως ἀμπέλια καὶ χωράφια καὶ μέσα στὴν πόλη, στὸ ἐπάνω τμῆμα τῆς. Ἦταν πάντως γνωστὰ τὰ ἀμπέλια ποὺ ὑπῆρχαν στὰ νοτιοανατολικά τῆς πόλης, στὴν περιοχὴ τῆς βυζαντινῆς Καλαμαριάς, ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας.

Κανονικὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπελιῶν ἔπρεπε οἱ ἀρμόδιοι ὑπάλληλοι

1. Ἐνας ἀκόμη kanunnâme τῆς Θεσσαλονίκης, κοινὸς ὅμως γιὰ τὴν πόλη αὐτὴ καὶ τὰ Σκόπια, σώζεται ἀπὸ τὸ 1568-1569 (976). Ἀναφέρεται ὅμως στοὺς ὄρους ποὺ χρησιμοποιοῦνταν γενικά στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία γιὰ τὴν κτήση τοῦ ἐδάφους, καὶ δὲν περιλαμβάνει κανένα εἰδικὸ γιὰ τὴ Θεσσαλονικὴ ἄρθρο (βλ. B a r k a n, ὅ.π., σ. 297-300).

2. «Vilayet-i Selânik. Hashâ-i hazret-i Padişâh-î 'alem, halada mülkühü.Nefs-i Selânik. Hassa». Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, στὸ ἐγιαλέτι τῆς Θεσσαλονίκης χάσια τοῦ σουλτάνου ἦταν ἐπίσης τὰ Σιδηροκάστια (Sidrekapsi), τὸ Ἄβρητ Χισάρ (Κιλίκις), οἱ Σέρρες, ἡ Καβάλα καὶ τὸ Σιδηρόκαστρο (Timur-Hisar). Ἐπίσης 150 χωριά, 14 γεωργικὲς περιοχὲς (mezra'a), 23 τσιφλίκια, τρία ἰχθυοτροφεῖα καὶ μιά λίμνη, μὲ συνολικὸ ἐτήσιο εἰσόδημα 8.059.108 ἄσπρα (M. T. G ö k b i l g i n, Edirne ve Paşa Livasi, Istanbul 1952, σ. 73).

³ Ὁ ὄρος vilayet τὸ 16ο αἰ. ἦταν συνώνυμος μὲ τὸν ὄρο eyalet (G ö k b i l g i n, ὅ.π., σ. 7).

νὰ κρατοῦν τὴ δεκάτῃ τῆς παραγωγῆς σὲ εἶδος (‘ögr-i hâsil)¹. Ἐναντίον αὐτοῦ ὅμως βλέπουμε ὅτι κρατοῦσαν «τὸ ἀντίτιμο τῆς δεκάτης» (bedel-i ‘öşür), ἕναν χρηματικὸ φόρο ποῦ πλήρωναν συνήθως γιὰ τὰ χωράφια, ἐπάνω στὰ ὁποῖα χτίζονταν οἰκήματα, ἢ τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἄλλους σκοποὺς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλλιέργεια σιτηρῶν, ὅπως γιὰ ἀλώνισμα, γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ἀγορᾶς (pazar), ἢ γιὰ δενδροφύτευση. Ἐπεκτείνοντας τὸ νόμο αὐτὸ ἔπαιρναν bedel-i ‘öşür καὶ ἀπὸ τὰ χωράφια στὰ ὁποῖα φύτευαν ἀμπέλια, μὲ βάση τὴν καλλιεργούμενη ἔκταση καὶ ὄχι τὴν παραγωγή, μετατρέποντας ἔτσι τὸ φόρο ἀπὸ φόρο πάνω στὰ παραγόμενα εἶδη σὲ φόρο τοῦ ἐδάφους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ φορολογία γινόταν χρηματικὴ.

Ἄν καὶ ἡ συνθήκη αὐτὴ θεωροῦνταν καταπιεστικὴ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κράτος, στὴ Θεσσαλονικὴ ἐπικρατοῦσε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ἡδὴ τοῦ 16ου αἰ. Εἶναι ἐπισημαστικὸς περιεργὸς γιὰτὶ ἀναφέρεται στὸν kanunnâme ταυτόχρονα μὲ μιὰ ἄλλη, βυζαντινὴ ἀσφαλῶς, «συνθήκη», τὸ «μονοπώλιο» (monopolye). Σύμφωνα μὲ αὐτὴ, ἔπειτα ἀπὸ τὴ συγκέντρωση τῆς δεκάτης σὲ εἶδος, τὰ προϊόντα ποῦ ἔμεναν στὰ χέρια τοῦ παραγωγοῦ, κρασί καὶ μούστος κυρίως, σφραγίζονταν καὶ γιὰ δύο μῆνες ἐπιτρεπόταν ἡ πώληση μόνο τῶν ποσοτήτων ποῦ εἶχαν συγκεντρωθεῖ ὡς δεκάτῃ. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ παραγωγοὶ ἦταν ἐλεύθεροι νὰ ἀποσφραγίσουν τὰ προϊόντα τους καὶ νὰ τὰ πουλήσουν ἢ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἴδιοι. Ἐφόσον ὅμως οἱ ἀμπελοκαλλιεργητὲς τῆς Θεσσαλονικῆς πλήρωναν τὸ φόρο σὲ χρῆμα καὶ ὄχι σὲ εἶδος, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «μονοπωλίου» δὲν εἶχε κανένα λόγο.

Εἶναι ὅμως δυνατόν τὸ κρασί ποῦ πουλιόταν κατὰ τοὺς δύο αὐτοὺς μῆνες, νὰ προερχόταν ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν ἰδίων τῶν τιμαριούχων καὶ ὄχι τῶν φορολογουμένων καλλιεργητῶν. Ὅπωςδήποτε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «μονοπωλίου» εἶχε σκοπὸ νὰ ξοδευτοῦν τὰ ἀποθέματα τοῦ κρασιοῦ ποῦ εἶχαν στὰ χέρια τους οἱ σπαχῆδες ἢ οἱ φοροεισπράκτορες, προτοῦ οἱ καλλιεργητὲς ἀρχίσουν νὰ χρησιμοποιοῦν ἢ νὰ διαθέτουν τὴ δική τους παραγωγή.

Στὸν kanunnâme καθορίζονται κατόπιν τὰ «διαπύλια τέλη» ποῦ πληρώνονταν γιὰ τὰ προϊόντα ποῦ εἰσάγονταν στὴν πόλη. Ἔτσι γιὰ τὰ σταφύλια ποῦ μετέφερε ἕνα ἄλογο εἰσπράττονταν πέντε ἄσπρα καὶ γιὰ τὸ φορτίο ἑνὸς ἄμαξιθοῦ εἴκοσι ἄσπρα. Αὐτὰ ἴσχυαν μόνο γιὰ τοὺς μὴ μουσουλμάνους ραγιάδες. Οἱ μουσουλμάνοι δὲν φαίνεται νὰ πλήρωναν τίποτε, κι ἀκόμη μειωμένα κατὰ πολὺ ἦταν τὰ τέλη ποῦ πλήρωναν οἱ χριστιανοί, ἐφόσον πουλοῦσαν σταφύλια ποῦ προμηθεύονταν ἀπὸ ἀμπέλι μουσουλμάνου: μόνον ἐνάμισι ἄσπρο κατὰ φόρτωμα, χωρὶς νὰ διευκρινίζεται ἂν αὐτὸ εἶναι φόρτωμα ἀλόγου ἢ ἄμαξιθοῦ.

1. Γιὰ τοὺς διάφορους ὄρους βλ. παρακάτω στὰ σχόλια ποῦ συνοδεύουν τὴ μετάφραση τοῦ kanunnâme.

Στό τέλος τοῦ ἴδιου ἄρθρου ὑπάρχει μιὰ διάταξη γιά τὰ δημητριακά ποῦ καλλιεργοῦνται μέσα στήν πόλη· ἀπό αὐτά εἰσπράττονταν ἡ δεκάτη, ὄχι ὅμως ἕνας πρόσθετος φόρος ἐπὶ τῶν δημητριακῶν, τὸ *salariye*, ποῦ ἀντιστοιχοῦσε συνήθως μὲ τὸ 1/40 τῆς παραγωγῆς.

Τὸ δεύτερο ἄρθρο εἶναι σχετικό μὲ τὰ ἰχθυοτροφεία τῆς Θεσσαλονίκης. Πιθανὸ νὰ ἀναφέρεται στὰ ἰχθυοτροφεία ποῦ ὑπῆρχαν στήν περιοχή τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, ἴσως ὅμως πρέπει νὰ συμπεριλάβουμε κι αὐτὰ ποῦ βρίσκονταν στὶς ὄχθες τοῦ Ἄξιου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν ποῦ χύνονται στὸν Θερμαϊκό.

Τὰ ἰχθυοτροφεία ἦταν *hassa*, ἀνῆκαν δηλαδή ἐξ ὀλοκλήρου στό σουλτάνο. Ἐνῶ στὰ ἰχθυοτροφεία τοῦ δημοσίου τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ψάρια ποῦ πιάνονταν ἀνῆκαν στό δημόσιο καὶ τὰ μισὰ στοὺς ψαράδες¹, τὰ ἰχθυοτροφεία τῆς Θεσσαλονίκης παραχωροῦνταν γιά ἐκμετάλλευση μὲ πλειοδοσία γιά ἕνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, καὶ ὁ πλειοδότης, ὁ «*amil*», κρατοῦσε ὅλα τὰ ψάρια γιά λογαριασμό του, καταβάλλοντας στό τελωνεῖο τὴ δεκάτη.

Στὸν *kanunnâme* καθορίζεται καὶ ἕνας ἀκόμη φόρος, χρηματικὸς αὐτός, ποῦ ἀντιστοιχοῦσε μὲ τὸ ἕνα ἑκατοστὸ τῆς ἀξίας τῶν ψαριῶν ποῦ πουλοῦνταν. Πρέπει νὰ ἦταν βυζαντινός· ὀνομαζόταν «*mayiriyen*» καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴ λέξη «μαγειρία». Ὅπως ὅποτε δὲν ἀναφέρεται σὲ ἄλλον γνωστὸ *kanunnâme* ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἀπαντᾶται μόνο στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ φόρος αὐτὸς ἐπιβαλλόταν σὲ ὅλα τὰ ψάρια καὶ τὰ θαλασσινὰ ποῦ ἀλιεύονταν στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀποτελοῦσε «τιμάριο», δηλαδή ἦταν ἔσοδο τοῦ *subaşı* τῆς πόλης, ποῦ εἶχε κυρίως ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

Στὸ σχετικό μὲ τὰ διαπύλια τέλη ἄρθρο καθορίζονται τὰ ποσὰ ποῦ πληρώνουν ὅσοι εἰσάγουν στήν πόλη μαλλιά, κρασιά, πεπόνια καὶ καρπούζια, δημητριακά, καυσόξυλα καὶ χόρτο. Τὸ χρηματικὸ ποσὸ ποῦ καταβαλλόταν καθορίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὰ καυσόξυλα καὶ τὸ χόρτο, ἀπὸ τὰ ὅποια κατακρατοῦνταν μιὰ ὀρισμένη ποσότητα. Ἀπὸ τὸ φόρο ἐξαιροῦνταν τὸ σιτάρι καὶ τὸ κριθάρι, καθὼς καὶ τὸ ἀλεύρι, γιά τὰ ὅποια δὲν πληρωνόταν κανένας φόρος· ἴσως τὸ μέτρο αὐτὸ εἶχε σκοπὸ νὰ τονώσει τὴν εἰσαγωγή τῶν σιτηρῶν, τὰ ὅποια σπίνιζαν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη στὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ οἱ φόροι ὅμως ποῦ πληρωνόνταν γιά τὰ ἄλλα εἰσαγόμενα εἶδη δὲν ἦταν βαρεῖς.

Ἄρκετὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ ἄρθρο ποῦ καθορίζει τὰ τελωνεϊακὰ τέλη. Ἡ ὀνομασία ποῦ οἱ Τούρκοι ἔδιναν σὲ αὐτὰ, «*Selânik kapudanlığın rusumı 'adeti*», δηλαδή «συνήθεια τῶν φόρων τοῦ καπετάνιου τῆς Θεσσαλο-

1. Bar kan, ὁ.π., σ. 329.

νίκης», φανερώνει καὶ πάλι τὴ βυζαντινὴ του προέλευση¹. Ὁ ὄρος δὲν συναντᾶται πουθενὰ ἄλλοῦ. Ἡ «συνήθεια» αὐτὴ ἦταν ἀντίστοιχη μὲ τὸ «φόρο λιμένος» (resm-i liman), ποῦ βρίσκουμε σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως στὴ Ρόδο καὶ στὴν Κῶ².

Μὲ τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ καθορίζονται πρῶτα τὰ τέλη ἐλλιμενισμοῦ, ἄσχετα μὲ ὅσα πληρώνονταν γιὰ τὴ φόρτωση ἢ ἐκφόρτωση τῶν ἐμπορευμάτων ποῦ μεταφέρονταν³. Διάκριση γίνεται ἀνάμεσα στὰ «φράγκικα» πλοῖα, τὰ πλοῖα μὲ ὀθωμανικὴ σημαία καὶ τὰ πλοῖα νηολογίου Θεσσαλονίκης. Τὰ πλοῖα ἐπίσης χωρίζονται σὲ αὐτὰ ποῦ εἶχαν ὀλόκληρο θωράκιο ἢ μισὸ θωράκιο (külek). Ὁ χαρακτηρισμὸς «φράγκικο» ἀναφέρεται στὰ πλοῖα ὄλων τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, χωρὶς διάκριση.

Κατὰ τὸν ἐλλιμενισμό τους τὰ εὐρωπαϊκὰ μεγάλα πλοῖα ἔπρεπε νὰ παραδώσουν στὸ τελωνεῖο «ἓνα κεφάλι ζάχαρη καὶ εἴκοσι κομμάτια σαπούνη». Τὸ δικαίωμα ἀποπλεύσεως ἦταν ἓνα χρυσὸ φλουρί γιὰ τὰ μεγάλα σκάφη καὶ μισὸ γιὰ τὰ μικρὰ—ἀκόμη μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὴ βυζαντινὴ προέλευση τοῦ φόρου, καθὼς ἡ τουρκικὴ φορολογία βασιζόταν στὸ ἀσημένιο ἄσπρο καὶ ὄχι σὲ χρυσὰ νομίσματα. Ἰδιαίτερα πληρωνόταν ἡ προμήθεια παξιμαδιοῦ, τοῦ ὁποῖου μεγάλῃ ἦταν ἡ παραγωγή στὴ Θεσσαλονικὴ⁴. Γιὰ κάθε καντάρι ποῦ ἔπαιρναν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸ προϊόν αὐτό, πλήρωναν ὡς τέλος ἓνα ἄσπρο. Τὰ πλοῖα μὲ ὀθωμανικὴ σημαία πλήρωναν δεκαοκτὼ ἄσπρα ὅταν ἀπέπλεαν καὶ δὲν ὑποβάλλονταν σὲ φόρο γιὰ τὴν προμήθεια παξιμαδιοῦ. Τὰ πλοῖα νηολογίου Θεσσαλονίκης πλήρωναν κατὰ τὸν ἀπόπλου τους εἴκοσι ἄσπρα.

Τὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ kanunnâme συμπληρώνει τὶς διατάξεις γιὰ τὴν ἐμπορία τῶν σιτηρῶν, τῶν προϊόντων τῶν ἀμπελιῶν, τὸ λινάρι καὶ τὸ βαμβάκι. Γενικὰ τόσο οἱ μουσουλμάνοι ὅσο καὶ οἱ μὴ μουσουλμάνοι κατέβαλλαν ὡς δεκάτη ('özü) τὸ ἓνα δέκατο τῆς παραγωγῆς, ὡς salariye ὅμως οἱ μουσουλμάνοι ἔδιναν 2,5% καὶ οἱ μὴ μουσουλμάνοι 3% τῆς παραγωγῆς τους. Μὲ

1. Τὸ ἀξίωμα τοῦ «καπετάνιου» τῆς Θεσσαλονίκης ἀναφέρεται σὲ βενετσιάνικο ἔγγραφο τοῦ 1425 (Κ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονικὴ 1947, σ. 66). Ὁ λιμενάρχης τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ 1751-1752 (1165) ὀνομαζόταν Selânik iskelesinin liman re'isi: ὁ re'is τοῦ λιμανιοῦ τῆς σκάλας τῆς Θεσσαλονίκης (Ἱεροδικαστικὸ Ἀρχεῖο Θεσσαλονίκης, ἀρ. κῶδ. 81, σ. 66). Ἡ ἀραβικὴ λέξη re'is (κεφαλὴ) ἔχει πάρει στὰ τουρκικὰ τὴ σημασία «καπετάνιος». Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στὸν τουρκικὸ ἀντίστοιχο ὄρο δὲν εἶναι γνωστὸ πότε ἐγίνε.

2. Barkan, ὀ.π., σ. 339.

3. Βλ. καὶ Β. Κρεμμυδά, Τὸ ἐμπόριο τῆς Πελοποννήσου στὸ 18ο αἰῶνα (1715-1792), Ἀθήνα 1972, σ. 68.

4. Γιὰ τὴν προμήθεια παξιμαδιοῦ κατὰ τὸν 18ο αἰ. βλ. Μέρτζιου, ὀ.π., σ. 407, 440, 451. Ὁ Μέρτζιος μεταφράζει ἀπὸ τὰ βενετσιάνικα ἔγγραφα «γαλέτα», δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ «παξιμάδια» τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων.

salariye dèn ἐπιβαρύνονταν τὸ βαμβάκι, τὸ λινάρι, τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικά, τὰ προϊόντα δηλαδὴ ποὺ δὲν εἶχαν ἄχουρα.

Τὸ κείμενο τοῦ κανοννᾶμε

^{/1} K a n u n - 1 / ² b a ğ a t - i g e b r â n - 1 n e f s - i S e l â n i k N e f s - i S e l â n i k kâfirleri bağlarından bedel-i ‘öşr ve monopolye/³ kanun budur ki kendü bağlarını bozub üzümü şehre taşırub, şehirde satarlar Hisar kapusına/⁴ gelüb her at yüküne beşer akçe resim alınur ‘Araba yüküne yiğirmi akçe resim virürler Ama kâfir müsülmân bağından/⁵ üzüm satub olsa üzümü şehre götürür yüküne bir buçuk akçe resim alınur ve şehir sınırında ekilen gallâtun/⁶ ‘öşri alınur Salarisi alınmaz

^{/7} K a n u n - 1 / ⁸ d a l y a n h a S e l â n i k dalyanlarının kanunu budur ki hassa dalyanlardur ‘amile satılır ‘Amil kendü/⁹ avladub balığı- ‘amm kabz eder ama satılan balığdan her nerede satılursa ‘öşrin gümrüğe virür Ve yüz/¹⁰ akçede bir akçe «mayiriye» diyü Selânik subaşısına virür Ana timar yazılmışdur

^{/11} K a n u n - 1 / ¹² e v b a b - 1 k a l a - 1 S e l â n i k Selanik kalası kapularının rusümü kanun budur ki koyun yapağısı/¹³ gelse at yükünden bir yapağı ve ‘araba yükünden dört yapağı alınur Ve her yüki gelse dört yüke bir akçe/¹⁴ alınur ‘Arabayla fuciyle gelse ‘araba buçuk akçe alınur Ve kuru imiş şehirden çıkub taşra gitse dört yüküne bir akçe/¹⁵ alınur Ve yaş imiş gelse dört yüküne bir akçe alınur Ve kavun ve karbuz gelse yaş imiş gibidur Ve yükle/¹⁶ pirinç gelse dört yüke bir akçe alınur Ve un ve buğday ve arpa gelse nesne alınmaz bular dan gayrı hububatdan/¹⁷ dört yüke bir akçe alınur Yükle odun gelse yükden bir ağaç odun alınur Ve yükle ot gelse yükden/¹⁸ bir demed ot alınur

^{/19} K a n u n - 1 / ²⁰ k a p u d a n - 1 S e l â n i k Selânik kapudanlığının rusumu adeti budur ki Frenk kükesi gelse limonda/²¹ konse eğer bütün küleklil olursa bir baş şeker ve yiğirmi kalıb sabun getirür gidicek aranub/²² destur virirler ol vakti bir filori virür Yarım küleklil olursa zikr olanun nisfi/²³ virür Ve Frenk ağır bari gelse yiğirmi kalıb sabun getirür gidicek on sekiz akçe alınur

^{/24} Ve zikr olan gemiler peksimad satın alsa kantarda bir akçe alınur Ve padişahımız memleketde Istanbuldan/²⁵ ve gayrinden gemiler gelse gitmelü olicak on sekiz akçe alınur Bu memleketden olan gemiler/²⁶ peksimad alsalar nesne alınmaz Ve Selânik gemilerinden sefere gitseler gidicek her gemiden yiğirmi akçe alınur/²⁷ Ve mükerrer Selânik gemilerinden sefere gitseler gidicek her gemiden yiğirm akçe alınur Ve Selânik denizinden/²⁸ balık ve istridiya ve bularun emsalı olanı cuzvi mayiriye alınur Ve hariçten gelen gemilerden bazı ki direki veya sereni yenilenmelü olub yenisini alsa eskisini kapudan alur

^{/30} Kanun-1/³¹ ta‘şir-i hububat ve bağat ve gayrihadur Vilayet-i Selânik mü-

slümanlardan her yüz kilden on kile/³² ὄşr ve iki buçuk kile salariye alınur Ve kefereden her yüz demedden on demed ὄşr ve üç/³³ demed salariye alınur Ama penbeden ve ketandan ve eyu(?) meyveden ve sebzevatdan ὄşr alınur/³⁴ salariye alınmaz Ve bağlarının ὄşr alınan yerlerde yıldan iki ay mesüline dutlar.

Μετὰφραση

Νόμος¹ γιὰ τὰ ἀμπέλια τῶν ἀπίστων τῆς Ἰδίας τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ νόμος γιὰ «τὸ ἀντίτιμο τῆς δεκάτης»² καὶ τὸ «μονοπώλιο»³ ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τῶν ἀπίστων τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἀποσφραγίζοντα⁴ τὰ ἴδια τους τὰ ἀμπέλια μεταφέρουν στὴν πόλη τὰ σταφύλια καὶ τὰ πουλᾶνε στὴν πόλη· ἀπὸ τὸ φόρτωμα⁵ κάθε ἀλόγου ποῦ ἔρ-

1. Kanun: Νόμος. Γιὰ τὸν ἑλληνικὸ αὐτὸν ὄρο καὶ τὴ χρήση του στὶς ἰσλαμικὲς χῶρες καὶ κυρίως στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία βλ. H. Inalcik, Kanun καὶ Kanunnâme, EI², τ. 4, 558-566, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Bedel-i ὄşur: ἀντίτιμο τῆς δεκάτης. Σύμφωνα μὲ τὸν kanunnâme τῆς Κιουτάχιας τοῦ 1528(935) ἀπὸ τὰ ἀμπέλια καὶ τοὺς κήπους εἶναι ὀθωμανικὸς νόμος νὰ λαμβάνεται νόμιμα «δεκάτη τῆς παραγωγῆς» (ὄsr-i hasil). Μερικὲς φορὲς ὁμως μὲ καταπίεση τῶν ραγιάδων λαμβάνεται «ἀντίτιμο τῆς δεκάτης» (bedel-i ὄşür) (B a r k a n, ὁ.π., σ. 25). Ὁ φόρος αὐτὸς εἰσπράττονταν ἀπὸ τίς γαῖες τοῦ δημοσίου ἢ τίς βακουφικὲς, στὶς ὁποῖες ἐπάνω χτίζονταν σπίτια καὶ καταστήματα ἢ τίς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἄλλους σκοποὺς, ὅπως γιὰ ἀλώνισμα, γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ὑπαίθριας ἀγορᾶς (παζαριοῦ), γιὰ τὸ φύτεμα δάσους κ.λ., ἐπειδὴ αὐτὲς δὲν καλλιεργούνταν (Mehmet Zeki Pakalin, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü (Λεξικὸ ὀθωμανικῶν ἱστορικῶν ὄρων καὶ ἐκφράσεων), β' ἔκδοση, τ. 1, İstanbul 1971, σ. 186). Bedel-i ὄşür πλήρωναν ἐπίσης ὅσοι ἐγκατέλειπαν τὴ γεωργία καὶ ἀπασχολούνταν μὲ κάποιο ἄλλο ἐπάγγελμα, ὅπως ἀμαξηλάτες, ψαράδες καὶ ἐργάτες (B a r k a n, ὁ.π., σ. 271, 288). Bedel-i ὄşür πλήρωναν καὶ στὴν Πελοπόννησο γιὰ τὰ ἀμπέλια ποῦ καλλιεργοῦσαν, 24 ὄşpra γιὰ κάθε στρέμμα (B a r k a n, ὁ.π., σ. 328). Τὸν ἴδιο φόρο εἰσέπρατταν καὶ γιὰ τίς κυβέλες (B a r k a n, ὁ.π., σ. 26, 329).

3. Monopolye: μονοπώλιο. Ὁ φόρος αὐτὸς, βυζαντινὸς ἀσφαλῶς, ὅπως δείχνει καὶ ἡ ὀνομασία του, ἐπιβαλλόταν στὸ κρασί καὶ στὸ μούστο· κατὰ τοὺς δύο πρώτους μῆνες ἀπὸ τὴν παραγωγὴ τους ἀπαγορευόταν στοὺς παραγωγοὺς νὰ τὰ πουλήσουν. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ πουλοῦσαν τὴν ποσότητα ποῦ κρατοῦσαν ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ ὡς δεκάτη οἱ subaşı καὶ οἱ σπαχήδες, σὲ τιμὴ ποῦ οἱ ἴδιοι καθόριζαν. Τὸ κρασί ποῦ ἔμενε στὰ χέρια τῶν παραγωγῶν σφραγίζονταν ὅσπου νὰ περάσουν οἱ δύο αὐτοὶ μῆνες. Τότε μόνο ἀποσφραγίζονταν (mühür bozmak) καὶ πουλιόταν (B a r k a n, ὁ.π., σ. 99, 290, 305, 393). Σὲ πολλὲς περιοχὲς τὸ διάστημα τοῦ monopolye ἦταν δύο μῆνες καὶ δέκα μέρες (B a r k a n, ὁ.π., σ. 270, 291, 302, 307, 321) καὶ ἄλλοι 75 μέρες (ὁ.π., σ. 283). Στὴ Θεσσαλονικὴ ἡ διάρκεια τοῦ monopolye ἦταν δύο μῆνες, ὅπως καθορίζεται στὸν τελευταῖο kanun.

4. Bağları bozur: ἀποσφραγίζοντας τὰ ἀμπέλια. Ὁ ὄρος συναντᾶται καὶ σὲ kanunnâme τοῦ λιβά Κοραν Şamanturna (;) τῆς ἐποχῆς τοῦ Σελίμ Β' (1566-1574). Πρέπει νὰ δηλώνει τὴν ἀποσφράγιση τῶν προϊόντων τῶν ἀμπελιῶν.

5. Yük: φορτίο, φόρτωμα ἐνὸς μεταγωγικοῦ ζώου, ποῦ ποικίλλει σὲ βάρος ἀπὸ τόπο σὲ τόπο (K a b r d a, Ὁ τουρκικὸς κώδικας τῆς Λαμίας, σ. 213-214). Τὸ φορτίο ἐνὸς ἀμαξιοῦ ὑπολογίζονταν ἴσο μὲ τέσσερα φορτῶματα ζώου.

χεται στην πόλη του κάστρου¹ εισπράττεται φόρος² πέντε άσπρα³ για ένα φόρτωμα άμαξιού εισπράττεται φόρος είκοσι άσπρα. "Αν όμως ένας άπιστος πάρει να πουλήσει σταφύλια από άμπέλι μουσουλμάνου, έφóσον φέρνει τὰ σταφύλια στην πόλη, εισπράττεται για κάθε φόρτωμά του φόρος έναμισι άσπρο. "Από τὰ δημητριακά που καλλιεργούνται μέσα στα όρια τής πόλης εισπράττεται δεκάτη salariye⁴ από αυτά δέν εισπράττεται.

Ν ό μ ο ς τ ὠ ν ι χ θ υ ο τ ρ ο φ ε ί ω ν. "Ο νόμος τῶν ιχθυοτροφείων τής Θεσσαλονίκης είναι ὁ ἐξῆς: Εἶναι ιχθυοτροφεία hassa⁵. Πουλιούνται στὸν 'amil⁶. "Ο 'amil ψαρεύει (μὲ τοὺς ἀνθρώπους του) ὁ ἴδιος καὶ πιάνει ὅλα τὰ ψάρια. "Απὸ τὰ ψάρια πού πουλᾷ, ὅπου κι ἂν τὰ πουλήσει, δίνει τὴ δεκάτη στὸ τελωνεῖο. "Ενα άσπρο στὰ ἑκατὸ δίνει ὡς mayiriye⁷ στὸν subaşı⁸ τής Θεσσαλονίκης. "Εχει γραφεῖ γι' αὐτὸν ὡς τιμάριο.

Ν ό μ ο ς τ ὠ ν π υ λ ὶ ὠ ν τ ο ὦ κ ά σ τ ρ ο υ τ ῆ ς Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς. "Ο νόμος τῶν πυλῶν τοῦ κάστρου τής Θεσσαλονίκης εἶναι ὁ ἐξῆς: "Αν ἔλθει (δέμα) μαλλιῦ προβάτου⁹, παίρνεται ἕνα (δέμα) μαλλιῦ ἀπὸ τὸ

1. Hisar: φρούριο, κάστρο. Δηλώνει ἐπίσης τὴν τειχισμένη πόλη. Στὰ κτηματολογικὰ κατὰστιχα τής Θεσσαλονίκης δηλώνει τὸ τεῖχος πὸν τὴν περιέβαλλε.

2. Resim: Κάθε φόρος πὸν δέν καθορίζεται ἀπὸ τὸ Κοράνιο.

3. Γιὰ τὸ άσπρο (akçe) βλ. Β. Δ η μ η τ ρ ι ἄ δ η, "Η Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν 'Εβλιγιὰ Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 78-79, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

4. Salariae: φόρος γιὰ τὰ δημητριακά, πὸν εισπράττονταν συνήθως μαζί μὲ τὴ δεκάτη ἀπὸ τὸ σπαχὴ (B a r k a n, δ.π., σ. 10, 20, 49, 115). Εἰδικὰ ἄρθρα καθόριζαν ἀπὸ ποιά προϊόντα εισπράττονταν καὶ ἀπὸ ποιά δέν εισπράττονταν ὁ φόρος αὐτός (B a r k a n, σ. 51, 118, 276, 281). "Αντιστοιχοῦσε στὸ 1/40 τής παραγωγῆς (B a r k a n, σ. 65, 115, 117). Γιὰ τὰ άμπέλια ἄλλου πληρώνονταν (B a r k a n, σ. 293) κι ἄλλου δέν πληρώνονταν (B a r k a n, σ. 65). Σὲ μερικὰ μέρη ἦταν τὸ 1/30 τής παραγωγῆς (B a r k a n, σ. 312). "Ο φόρος αὐτός δέν καθοριζόταν ἀπὸ τὸν ἱερό νόμο (sarı'ya), ὅπως γίνονταν μὲ τὴ δεκάτη (B a r k a n, σ. 339).

5. Hassa: "Ο ὄρος δηλώνει κυρίως τίς γαίτες πὸν δίνονταν στὸν τιμαριοχὸ γιὰ νὰ τίς καλλιεργεῖ ὁ ἴδιος· αὐτὲς δέν παραχωροῦνταν μὲ tapu σὲ χωρικούς, ὅπως οἱ ἄλλες γαίτες ἐνὸς τιμαρίου, ἀλλὰ καλλιεργοῦνταν ἀπὸ «μισιακάρηδες» καὶ τὴν παραγωγὴ τῆ μοιράζονταν ἀπὸ μιστὴ ὁ τιμαριοχὸς καὶ ὁ καλλιεργητὴς (I n a l c i k, δ.π., σ. XXX). Τί δηλώνει ὁμως ἀκριβῶς ὁ ὄρος ἐδῶ δέν εἶναι φανερό. "Ἔσως τὰ ιχθυοτροφεία θεωροῦνταν ὡς προσωπικὰ κτήματα τοῦ σουλτάνου.

6. 'Amil: «πράκτορας». Δηλώνει συνήθως τὸν ἐκμισθωτὴ φόρων.

7. Mayiriye. "Ο ὄρος ἀναφέρεται πιο κάτω πάλι σχετικὰ μὲ τὰ ψάρια καὶ τὰ στρείδια πὸν ψαρεύονται στὸν κόλπο τής Θεσσαλονίκης. Στους kanunnâme πὸν δημοσίεψε ὁ Barkan δέν ἀναφέρεται.

8. Subaşı: «ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ». Γιὰ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ βλ. Δ η μ η τ ρ ι ἄ δ η, δ.π., σ. 374.

9. Yaraşı: «Wool, especially the wool of a sheep shorn in the spring (Red house: Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük, İstanbul 1968, σ. 1241). Στὴ βουλγαρικὴ ἔκδοσι μεταφράζεται ὡς «δέμα προβάτου».

φόρτωμα ἀλόγου καὶ τέσσερα (δέματα) μαλλιῶ ἀπὸ τὸ φόρτωμα ἀμαξιῶ. γιὰ κάθε φόρτωμα ποῦ ἔρχεται, στὰ τέσσερα φορτώματα εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο. "Ἄν ἔρχονται μὲ ἀμάξι ἢ μὲ βαρέλι, γιὰ ἓνα ἀμάξι εἰσπράττεται μισὸ ἄσπρο· ἂν εἶναι ξηροὶ (καρποὶ) καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὴν πόλη καὶ πηγαίνουν στὴν ἐπαρχία, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ τέσσερα φορτώματα. "Ἄν εἶναι χλωροὶ (καρποὶ) κι ἔρχονται (στὴν πόλη), γιὰ τέσσερα φορτώματα εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο. "Ἄν ἔρχονται (στὴν πόλη) πεπόνια ἢ καρπούζια, εἶναι σὰν νὰ ἦταν χλωροὶ (καρποὶ). "Ἄν ἔλθει ρύζι μὲ φόρτωμα, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ τέσσερα φορτώματα. "Ἄν ἔλθει ἀλεύρι, σιτάρι καὶ κριθάρι, δὲν εἰσπράττεται τίποτε. "Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἀπὸ τὰ ἄλλα δημητριακὰ εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ κάθε τέσσερα φορτώματα. "Ἄν ἔλθουν καυσόξυλα μὲ φόρτωμα, παίρνεται ἀπὸ κάθε φόρτωμα ἓνας κορμὸς ξύλα. "Ἄν ἔλθει χόρτο μὲ φόρτωμα, ἀπὸ κάθε φόρτωμα παίρνεται ἓνα δεμάτι χόρτο.

Ν ό μ ο ς τ ο ῦ κ α π ε τ α ν ί ο υ ¹ τ ῆ ς Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς. Ἡ συνήθεια τῶν φόρων τοῦ καπετανάτου τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ ἐξῆς: "Ἄν ἔλθει φράγκικο καράβι² κὶ ἀράξει στὸ λιμάνι, ἂν εἶναι μὲ ὀλόκληρο θωράκιο (külekli)³ φέρνει ἓνα κεφάλι ζάχαρη καὶ εἴκοσι κομμάτια σαπούνι. "Ὅταν ζητήσει νὰ φύγει, τοῦ δίνουν ἄδεια· τότε δίνει ἓνα φλουρί. "Ἄν εἶναι μὲ μισὸ θωράκιο δίνει τὸ μισὸ τοῦ ἀναφερθέντος. "Ἄν ἔλθει βαρὺ φορτίο⁴ φράγκικου πλοίου φέρνει εἴκοσι κομμάτια σαπούνι· ὅταν φύγει, εἰσπράττονται δεκαοκτῶ ἄσπρα. "Ἄν τὰ πλοῖα ποῦ ἀναφέρθηκαν ἀγοράσουν παξιμάδι⁵, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο στὸ καντάρι⁶. "Ἄν ἔλθουν πλοῖα στὴ χώρα τοῦ σουλτάνου μὰς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη, ὅταν πρόκειται νὰ φύγουν⁷, εἰσπράττονται δεκαοκτῶ ἄσπρα. "Ἄν τὰ πλοῖα ποῦ εἶναι ἀπὸ τὴ χώρα αὐτὴ πάρχουν παξιμάδι, δὲν εἰσπράττεται τίποτε. "Ἄν πλοῖα τῆς Θεσσαλονίκης ξεκινηθῶν γιὰ ταξίδι, ἀπὸ κάθε πλοῖο ποῦ πρόκειται νὰ φύγει εἰσπράττονται εἴκοσι ἄσπρα. Καὶ κάθε φορὰ ποῦ πλοῖα τῆς Θεσσαλονίκης θὰ ξεκινηθῶν γιὰ ταξίδι, ἀπὸ κάθε πλοῖο ποῦ πρόκειται νὰ φύγει εἰσπράττονται εἴκοσι ἄ-

1. Kanun-i kapudan-i Selânik. "Ἄλλος ἓνας φόρος ἰδιαίτερος γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ ἴδιος φόρος, ἓνα φλουρί ἀπὸ πλοῖα külekli, εἰσπράττονταν στὴ Ρόδο καὶ στὴν Κῶ, σύμφωνα μὲ τὸν kanunnâme τοῦ 1650 (1061), μὲ τὴν ὀνομασία resm-i liman (φόρος λιμανιοῦ) (B a r k a n, ὁ.π., σ. 339, ὅπου ἀντὶ filori διαβάζεται kluri).

2. Kûke: an obsolete kind of ship, high in the free board (R e d h o u s e, A Turkish and English Lexicon, Constantinople 1890, σ. 1599).

3. Kûlek: (formerly) a palisaded top to a ship's mast (R e d h o u s e, ὁ.π., σ. 1600).

4. Στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀποδίδεται ὡς «φορτωμένο μὲ ὑφάσματα».

5. Στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀντὶ «παξιμάδι» μεταφράζεται «ζάχαρι».

6. Kantar: Μονάδα βάρους ἴση μὲ 44 ὀκάδες (56,41 χιλιόγραμμα).

7. Ἡ φράση «ὅταν πρόκειται νὰ φύγουν» στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀποδίδεται: «γιὰ κρυμμένο ψάρεμα».

σπρα. Ἐπὶ τὰ ψάρια, τὰ στρείδια καὶ τὰ παρόμοια τῆς θάλασσης τῆς Θεσσαλονίκης εἰσπράττεται *magiyiye*. Ὅταν κάποιος ἀπὸ τὰ πλοῖα ποῦ ἔρχονται ἀπὸ ἔξω χρειάζεται νὰ ἀνανεώσει τὴν κεραία¹ ἢ τὸ κατάρτι του, ἂν πάρει νέο, τὸ παλιὸ τὸ παίρνει ὁ καπετάνιος.

Νόμος δεκατισμοῦ τῶν ἀμπελιῶν, τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν ἄλλων. Ἐπὶ τοὺς μουσουλμάνους τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης, ἀπὸ κάθε ἑκατὸ κιλά² λαμβάνονται δέκα κιλά ὡς δεκάτη καὶ δύομισι κιλά ὡς *salariye*³. Ἐπὶ τοὺς ἄπιστους ἀπὸ κάθε ἑκατὸ δεμάτια⁴ λαμβάνονται δέκα δεμάτια ὡς δεκάτη καὶ τρία δεμάτια ὡς *salariye*. Ἐπὶ τὸ βαμβάκι ὁμοίως, τὸ λινάρι καὶ τὰ διάφορα εἶδη φρούτα καὶ λαχανικά δεκάτη εἰσπράττεται *salariye* δὲν εἰσπράττεται. Τῇ δεκάτῃ τῶν ἀμπελιῶν τὴν κρατοῦν ὑπεύθυνα ἄτομα δύο μῆνες τὸ χρόνο στὸν τόπο ποῦ λαμβάνεται⁵.

Γενικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ φόροι ποῦ πλήρωναν οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅσοι ἐμπορευόνταν σὲ αὐτὴ στίς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰ., δὲν διέφεραν ἀπὸ τοὺς φόρους ποῦ ἐπιβάλλονταν στὰ ἄλλα μέρη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ καθορισμὸς ὁμοίως ὀρισμένων ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τὴν ἑλληνικὴ τους ἀκόμη ὀνομασία, δείχνει ὅτι ἡ παράδοση τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης ἐπιζῶσε ἀκόμη ἔντονη.

Τῇ διατήρησιν αὐτῆς τῆς βυζαντινῆς παράδοσης θὰ τῇ δοῦμε καὶ παρακάτω, στὴν καταγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης.

1. Direk: Κεραία, ποῦ ἐξέχει ἀπὸ τὴν πρῶμην ἐνὸς πλοίου.

2. Kile: Κιλό. Τὸ κιλό ἦταν τὸ βασικὸ μέτρο βάρους γιὰ τὰ σιτηρά. Διέφερε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Τὸ κιλό τῆς Κωνσταντινουπόλης, ποῦ χρησιμοποιούνταν σὲ πολλὰ μέρη, ἀντιστοιχοῦσε μὲ 18,20 ἢ 22 ὀκάδες (F. Beaumont, *Tableau du commerce de la Grèce*, Paris 1800, τ. I, σ. 118, 193. N. Svoronos, *Le commerce de Salonique au XVIIIe siècle*, Paris 1956, σ. 272, 383, 399. B. Kρeμμυδᾶ, δ.π., σ. 126. R. Mantzavris, *Istanbul dans la seconde moitié du XIIe siècle*, Paris 1962, σ. 181. Pakalın, δ.π., τ. 2, σ. 281). Τὸ κιλό τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1609 ἀντιστοιχοῦσε μὲ τρία κιλά τῆς Κωνσταντινουπόλης (Mερτζιόυ, δ.π., σ. 168) καὶ τὸ 1745 μὲ 3 3/4 κιλά (Mερτζιόυ, δ.π., σ. 329). Τὸ κιλό ποῦ χρησιμοποιόταν στὴ Σόφια καὶ στὸ Σαμάκοβο ἦταν 52 ὀκάδες, καὶ στὸ Şehirköy 54 ὀκάδες (Barkın, δ.π., σ. 251). Ἐπὶ τὴν ἐπίσημη κίλιν, καὶ 80-84 ὀκάδων (Svoronos, δ.π., σ. 86, 383). Ἐνα φόρτωμα (yük) στὴ Σεμέντρια ἀντιστοιχοῦσε μὲ πέντε κιλά τῆς Κωνσταντινουπόλης (Barkın, δ.π., σ. 325), ἐνὸς στὴν Εὐβοία ἰσοδυναμοῦσε μὲ ὀκτώ κιλά (Barkın, σ. 341). Ἐπίσης 2,5 κιλά τῆς Κωνσταντινουπόλης ἀντιστοιχοῦσαν μὲ ἓνα mud (μῶδι) στὴ Σιλίστρια (Barkın, σ. 276), στὸ Hüdavendigâr (Barkın, σ. 3) καὶ στὸ Aydın (Barkın, σ. 276), ἐνὸς στὸ Ἐρζερούμ ἓνα mud ἦταν ἴσο μὲ 20 κιλά τῆς Κωνσταντινουπόλης (Barkın, σ. 69).

3. *Salariye*: Βλ. παραπάνω. Κι ἐδῶ τὸ *salariye* εἶναι τὸ 1/40 τῆς παραγωγῆς.

4. *Demed*: Ἄλλος ἓνας βυζαντινὸς δρος ποῦ χρησιμοποιεῖται καὶ στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας.

5. Ἡ τελευταία φράση στὰ βουλγαρικά μεταφράζεται: «Στοὺς τόπους ὅπου συγκεντρώνεται ἡ δεκάτη νὰ διατηροῦνται τὰ κλῆματα γιὰ βοσκὴ γιὰ δύο μῆνες».

Β'. Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴν καταγραφὴ γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν χριστιανῶν κατοίκων κατὰ συνοικίες εἶναι τὰ ἑξῆς:

Συνοικία	«Σπίτια»	Ἄγαμοι	Χῆρες
1. Ἴπποδρομίου (Podrom)	235	28	97
2. Ἁγίου Μηναῖ (Ayo Mna)	117	12	41
3. Ἁγίας Πελαγίας (Aya Playa)	251	17	100
4. Χρυσή (Hrisa)	127	13	54
5. Ὀμφαλοῦ (Ufalu)	51	3	15
6. Καταφυγῆς (Katafiyi)	80	5	34
7. Ἀχειροποιήτου (Ahiropit)	112	11	49
8. Ἀσωμάτων (Asomat)	165	3	57
9. Ἁγίου Δημητρίου (Ayo Dimitri)	25	1	7
10. Μαύρου Κάλῃ (Mavri Kali)	9		
11. Ὁμάδα διαφόρων (Cema'at-i müteferrika)	19		
12. Πρώην ἐργάτες ἀλυκῶν	21		
13. Χριστιανοὶ τοῦ κάστρου	3		
14. Ἐπιδιορθωτὲς καταστημάτων κλπ.	4		
15. Κατασκευαστὲς τῶζων	15		
Σύνολο	1224	93	454

Ὅπως βλέπουμε, γύρω στὰ 1525 στὴ Θεσσαλονίκη ὑπῆρχαν δέκα χριστιανικὲς συνοικίες μὲ βυζαντινὲς ἀκόμη ὀνομασίες¹. Τὸ σύνολο τῶν χριστιανῶν, ποὺ ὁ καθένας ἀποτελοῦσε καὶ μιὰ φορολογικὴ μονάδα (hâne), ἦταν 1224, οἱ ἄγαμοι (mücefferd) 93 καὶ οἱ χῆρες (bive) 454. Μποροῦμε ἐπομένως νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης τότε ἦταν περίπου 8.500.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δέκα συνοικίες μὲ ἀμιγῆ χριστιανικὸ πληθυσμὸ ὑπῆρχε ὅπως βλέπουμε, καὶ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 19 ἄτομα ἢ οἰκογένειες, ποὺ κατοικοῦσαν σκορπισμένοι σὲ ἄλλα σημεῖα τῆς πόλης. Ἐπίσης τρεῖς οἰκογένειες ζοῦσαν μέσα στὴν Ἀκρόπολη, ἐνῶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ὁ πληθυσμὸς τῆς ἦταν κα-

1. Ἡ ταύτιση τῶν συνοικιῶν αὐτῶν μὲ τὶς συνοικίες ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη κατὰ τὴ μεταγενέστερη τουρκοκρατία γίνεται στὴ μελέτη μου γιὰ τὴν τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω. Γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ ἔθνικότητα τὸ 1519 βλ. Μ. Τ. G ö k b i l g i n, Kanunî Süleyman devri başlarında Rumeli eyaleti livaları, şehir ve kasabaları «Belleten Türk Tarih Kurumu» 20(1956) 266. Ἐπίσης Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 134.

θαρά τουρκικός. Χωριστά καταγράφονται επίσης 21 άτομα, που εργάζονταν πριν στις άλυκές και ήταν απαλλαγμένοι από φόρους· δεν γνωρίζουμε για ποιους λόγους έπαψαν να ανήκουν στην προνομιούχο αυτή ομάδα και έγιναν φορολογούμενοι, όπως οι υπόλοιποι κάτοικοι της πόλης. Δεν είναι επίσης γνωστό πού ακριβώς βρισκόταν οι άλυκές στις οποίες εργάζονταν αυτοί. Άλυκές υπήρχαν στην περιοχή από το μύλο Άλατίνη ως το Μικρό Καραμπουρνού, που ονομαζόταν «Τούζλα», δηλαδή Άλυκή, κοντά στη σημερινή Γεωργική Σχολή, καθώς και στις έκβολές του Άξιοϋ, στη μικρή λίμνη Yağcılar κοντά στο χωριό Κουλακιά (σήμερα Πύργος)¹. Πριν άκόμη από την τελική κατάληψη της Θεσσαλονίκης οι Τούρκοι έμπορεύονταν με προνομιακούς δρους το άλάτι που έβγαине στην περιοχή της².

Κατά τους επόμενους αιώνες οι εργάτες των άλυκων διατήρησαν τή διαίτερή τους προνόμια, όχι όμως τήν πλήρη απαλλαγή από τους έκτακτους φόρους. Σε μιά καταγραφή των δωρόρων ομάδων των κατοίκων του καζά Θεσσαλονίκης που πλήρωναν τή 1751-1752 (1164) για τή έξοδα που έκαναν διάφοροι πασάδες, οι εργάτες αυτοί (tuzciyan) σημειώνονται χωριστά, ως κάτοικοι όμως χωριών γειτονικών και όχι ως κάτοικοι τής πόλης. Πληρώνουν ένα «κατ' άποκοπή» (maktu') ποσό, που ήταν τή μικρότερο από όσα πλήρωναν οι άλλες ομάδες: μόνο 520,50 γρόσια από τή σύνολο των 31.854 γροσίων που πλήρωσε όλόκληρος ό καζάς τής Θεσσαλονίκης· οι κάτοικοι τής πόλης, Έλληνες και Έβραιοί μόνο, πλήρωσαν τότε 8.250 γρόσια³.

Άπαλλαγμένα από όλους τους φόρους ήταν τότε και τέσσερα άτομα που είχαν ως καθήκον τή επιδιόρθωση των αυτοκρατορικών κτιρίων καθώς και των άλλων δημόσιας χρήσεως ιδρυμάτων, όπως ήταν τή λουτρά και τή καραβάν-σεράγια. Στη διάκριση αυτή μπορούμε νά διακρίνουμε τήν έλλειψη ειδικευμένων στη συντήρηση παρομοίων κτιρίων χτιστών ανάμεσα στο σύνολο του τουρκικού πληθυσμού τής Θεσσαλονίκης, έκато χρόνια μετά τήν εγκατάσταση σε αυτή Τούρκων. Άσφαλώς οι τέσσερεις που εξαιρούνται ήταν οι πρωτομάστορες. Η πληροφορία αυτή είναι σημαντική για τή μελέτη σχετικά με τήν ανάπτυξη τής αρχιτεκτονικής στην όθωμανική αυτοκρατορία.

Άρκετά μεγάλη ήταν ή ομάδα των χριστιανών που κατασκεύαζαν ή επιδιόρθωναν τόξα, και πιθανόν και άλλα όπλα (zemberekçi). Αυτοί ήταν δεκαπέντε συνολικά και εξαιρούνταν από τόν κεφαλικό φόρο και τή σπέντζα,

1. Ά. Λέτσα, Άστορία τής Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 11.

2. Μέρτζιοϋ, ό.π., σ. 66.

3. Άρχείο Άεροδικείου Θεσσαλονίκης, κώδ. άρ. 81, σ. 37-38. Τά χωριά των tuzciyan ήταν τά Βασιλικά, ή Πισώνα, τή Μεσημέρι, όπου κατοικούσαν και Τούρκοι, τά Τρία Σπίτια (Υς Εν, σήμερα Νεοχώρι) τή Uzun Άli (σήμερα Πλαγιάρι), τή Γκιρέν (σήμερα Μεσόκωμο), ό Γαλαρηνός και ή Πορταριά Χαλκιδικής και τή Yeni Köy (Νεοχώρι) (ό.π., σ. 39).

δχι όμως και από τούς έκτακτους φόρους. Και αυτοί είχαν μπεράτια (hükmet-i hümayın), με τὰ όποια απαλάσσονταν από τούς φόρους, εφόσον εκτελούσαν τὰ καθήκοντά τους. Δέν είναι γνωστό ός πότε κράτησε ή άπαλλαγή αυτή.

‘Οπλοποιείο στη Θεσσαλονίκη ύπήρχε και κατά τή βυζαντινή εποχή και όνομαζόταν «ζαβαρειόν»¹. ‘Η λειτουργία του, όπως βλέπουμε, εξακολούθησε και κατά τήν εποχή τής τουρκοκρατίας. Είναι πολύ πιθανό άργότερα αυτό νά έδωσε τή θέση του στο γνωστό πυριτιδοποιείο που λειτουργούσε στη Θεσσαλονίκη τουλάχιστο ός τó 1787². Οί τεχνίτες του δέν έπαψαν νά είναι ‘Ελληνες³. Τó πυριτιδοποιείο βρισκόταν έξι μίλια περίπου έξω από τήν πόλη⁴, στο χωριό Γραδεμόριο.

Δύο άκόμη άτομα εξαίρουνταν από τή φορολογία: ό Νικόλας Παλαιολόγος, κάτοικος τής συνοικίας ‘Αγίας Πελαγίας, και ό Γιάννης ‘Αργυρόπουλος, κάτοικος τής συνοικίας τής ‘Αχειροποιήτου. Και αυτοί είχαν διάταγμα γιά τήν άπαλλαγή τους από όλους τούς φόρους.

Γιά ποιόν άκριβώς λόγο εξαίρουνταν από τή φορολογία ό ‘Ιωάννης ‘Αργυρόπουλος δέν άναγράφεται. Πρέπει νά ύποθέσουμε ότι όπωσδήποτε κάποιες ύπηρεσίες πρέπει νά είχε προσφέρει στους Τούρκους είτε ό ίδιος είτε οί πρόγονοί του. ‘Ασφαλώς άνήκε στη γνωστή φαναριώτικη οικογένεια τών ‘Αργυρόπουλων, τής όποίας ένας κλάδος κατοικούσε στη Θεσσαλονίκη πριν άκόμη από τήν άλωση τής Κωνσταντινούπολης⁵.

Προκύπτει τó πρόβλημα ποιά σχέση μπορεί νά είχε ό ‘Ιωάννης ‘Αργυρόπουλος που άναφέρεται στην καταγραφή τών κατοίκων τής Θεσσαλονίκης γύρω στο 1525, με τούς άλλους ‘Αργυρόπουλους που γνωρίζουμε από άλλες πηγές. ‘Ασφαλώς δέν είναι ό γνωστός λόγιος και μεταφραστής πολλών κλασικών ελληνικών κειμένων στα λατινικά, που πέθανε και τάφηκε στη

1. Μ. Χατζής ‘Ιωάννου, ‘Αστυγραφία Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1880, σ.52.

2. Μέρτζιου, ό.π., σ. 440.

3. Μέρτζιου, ό.π., σ. 417.

4. Μέρτζιου, ό.π., σ. 417.

5. Γιά τή μεγάλη φαναριώτικη οικογένεια τών ‘Αργυρόπουλων βλ. Σπ. Λάμπρου, ‘Αργυροπούλεια, ‘Αθήναι 1910. Π. Ν. Παπαγεωργίου, ‘Εκ τής Ιστορίας τών βυζαντινών οίκων τής Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικόν ‘Ημερολόγιον» 5(1912) 75-79.

Σέ βενετσιάνικο έγγραφο του 1525 άναφέρονται οί ευγενείς τής Θεσσαλονίκης που έπαιρναν ός τότε «περίθαλψη» από τή Βενετία έβδομήντα άσπρα τó μήνα και τó ποσό αυτό αξιάνεται σέ έκαστό ανάμεσα τους άναγράφεται ένας Γιάννης Μελαχρινός, γιός του Γεωργίου ‘Αργυροπούλου και ένας Κωνσταντίνος ‘Αργυρόπουλος (Μέρτζιου, ό.π., σ. 50-51). ‘Ενόσ άλλου ευγενούς, του Δημητρίου ‘Αργυροπούλου, αξιάνεται, όπως και μερικών άλλων, ή μισθοδοσία κατά είκοσι άσπρα τó μήνα (Μέρτζιου, ό.π., σ. 52). ‘Η οικογένεια τών ‘Αργυρόπουλων έπομένως βρισκόταν στη Θεσσαλονίκη από τίς άρχές τουλάχιστο του 15ου α. και δέν κατέφυγε σέ αυτή έπειτα από τήν άλωση τής Κωνσταντινούπολης, όπως ύποστήριξε ό Σπ. Λάμπρος (‘Αργυροπούλεια, Εισαγωγή, σ. 47’).

Ρώμη τὸ 1490-1491¹. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γιούς του ἀναφέρεται ὅτι ὀνομαζόταν ἐπίσης Ἰωάννης, αὐτὸ ἀμφισβητεῖται ὁμως ἀπὸ τὸν Σπ. Λάμπρου². Ἐναν ἄλλον Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο τὸν βρίσκουμε τὸ 1491 νὰ κινεῖται ἐπαναστατικά κατὰ τῆς βενετσιάνικης ἐξουσίας στὴν Κρήτη³. Μιὰ μαρμάρινη ταφόπετρα ἐπίσης, ποὺ βρῆκε στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ὁ Π. Παπαγεωργίου στὸ δάπεδο τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας στὴ Θεσσαλονίκη, φέρει τὴν ἐπιγραφή «Τάφος Ἰωάννου Ἀργυροπούλου», μὲ γράμματα τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰ. Ὁ Παπαγεωργίου συμπεραίνει ὅτι ὁ τάφος βρισκόταν στὸ νάρθηκα τοῦ ἴδιου ναοῦ καὶ οἱ Τοῦρκοι χρησιμοποίησαν τὴν ταφόπετρα σὲ μιὰ ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ γιὰ νὰ καλύψουν τὸ δάπεδο τοῦ ἱεροῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ αὐτὸς ἦταν τζαμί⁴. Τέλος ὁ Παπαγεωργίου σὲ ἄλλο του ἄρθρο θέτει τὸ ἐρώτημα μήπως ὁ Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλος, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ 1565-1578, ὀνομαζόταν Ἰωάννης προτοῦ γίνεи μοναχός⁵.

Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἄλλη μαρτυρία ποὺ νὰ τὴν ἐπιβεβαιώνει, μπορούμε νὰ δεχτοῦμε τὴν ὑπόθεση τοῦ Σπ. Λάμπρου ὅτι ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ποὺ βρισκόταν στὴν Κρήτη τὸ 1461, κατέφυγε στὴ Θεσσαλονικὴ ἀργότερα. Γιὰ τὴ στάση του ἀπέναντι στοὺς Βενετούς, οἱ Τοῦρκοι πρέπει νὰ τοῦ παραχώρησαν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς φόρους, ποὺ συνήθως ἦταν κληρονομικὴ. Δὲν μπορούμε νὰ ξέρουμε ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν Ἀργυρόπουλο αὐτὸν καὶ σὲ ἐκεῖνον ποὺ τάφηκε στὴν Ἁγία Σοφία· πιθανὸ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος. Τότε αὐτὸς ποὺ ἀναφέρεται στὴν καταγραφή τῶν κατοίκων τῆς πόλης κατὰ τὸ 1525, πιθανὸ νὰ εἶναι γιὸς του, ἢ, ἀκόμη πιθανότερο, ἐγγονός του. Ἄν ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι σωστὴ, τότε μπορεῖ ὁ τελευταῖος νὰ εἶναι ὁ Ἰωάσαφ, προτοῦ ἀκόμη πάρει τὸ ἱερατικὸ σχῆμα. Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα μᾶς βοηθᾷ νὰ καταλήξουμε καὶ ἡ παρατήρηση ὅτι κατὰ τὴν καταγραφή ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στοὺς ἄγαμους.

Ἄν ὁ τάφος ἀνήκει στὸν Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο τῆς καταγραφῆς, τότε αὐτὸς πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ ὀπωσδήποτε πρὶν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1524, χρονολογία μετατροπῆς τῆς Ἁγίας Σοφίας σὲ τζαμί ἀπὸ τὸν μεγάλο

1. Λάμπρου, ὁ.π., Εἰσαγωγή, σ. ξβ'-ξγ'. Ἐπίσης Ἀ.π. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1961, τ. Α', σ. 326 κ.ε.

2. Λάμπρου, ὁ.π., Εἰσαγωγή, σ. ο'.

3. Λάμπρου, ὁ.π., Εἰσαγωγή, σ. ζ'.

4. Παπαγεωργίου, ὁ.π., σ. 76. Τοῦ Ἰδίου, Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ τὰ εἰς Ἰωάσαφ τὸν Ἀργυρόπουλον Θεσσαλονικὴν μητροπολίτην ἠρωελεγεῖα, ΒΖ 18 (1909) 152-153. Λάμπρου, ὁ.π., σ. ζ' -ζα'.

5. Παπαγεωργίου, Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ... ἠρωελεγεῖα, σ. 153. Γιὰ τὸν Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλο βλ. Π. Γ. Ζερλέντο, Θεσσαλονικέων μητροπολίται ἀπὸ Θεοῦ νῦν τοῦ ἀπὸ ἡγουμένων μέχρι Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλου (1520-1578), ΒΖ 12(1903) 139-152. L. P é t i t, Les Evêques de Thessalonique, «Echos d'Orient» 5(1902) 151.

βεξίρη καὶ μπεηλέρμπεη τῆς Ρούμελης Makbul Ibrahim Paşa¹. Ἡ καταγραφή ἐπομένως στὴν περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ ἐγινε ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1520, ἔπειτα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀνάρρηση στὸν ὀθωμανικὸ θρόνον τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν, καὶ 1524.

Ἡ ταύτιση ὁμων αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές, γι' αὐτὸ καὶ μόνον ὡς ὑπόθεση μπορεῖ νὰ προβληθεῖ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο, ποῦ ἔμεινε στὴ συνοικία τῆς Ἀχειροποιήτου, στὸ τεφερί ἀναφέρονται κι ἄλλοι μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο: στὴ συνοικία τῆς Ἁγίας Πελαγίας κατοικοῦσαν ἕνας Δημήτρης, ἕνας Μανώλης Ἀργυρόπουλος καὶ μιὰ Μάρα, χήρα Ἀργυρόπουλου, ποῦ καταγράφεται μάλιστα πρώτη ἀπὸ ὄλες τὶς χήρες τῆς συνοικίας. Ἐπίσης στὴν ὁμάδα τῶν «διαφόρων» ὑπῆρχαν ἕνας Σάνης κι ἕνας Δήμος Ἀργυρόπουλος. Γι' αὐτοὺς δὲν βρέθηκαν περισσότερες πληροφορίες.

Ὁ δεῦτερος κάτοικος τῆς πόλης ποῦ ἐξαιρεῖται ἀπὸ τὴ φορολογία εἶναι ὁ Νικόλαος Παλαιολόγος, κάτοικος τῆς συνοικίας Ἁγίας Πελαγίας κι αὐτός. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ Παλαιολόγοι ἦταν σκορπισμένοι σὲ πολλὰ μέρη τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσο καὶ τῆς Δύσης². Ἐνας Νικόλαος Παλαιολόγος ἀναφέρεται ὅτι τὸ 1496 ἦταν ἀρχηγὸς ἱπέων στὴ Δαλματία³. Ἐνας ἄλλος μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ἐκτελέστηκε μαζὶ μὲ τρεῖς ἀκόμη Παλαιολόγους, τὸν Ἀνδρόνικο, τὸν Θεόδωρο καὶ τὸν Δημήτριο, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1537 στὸ Ἄργος ἀπὸ τὸν Kasım Paşa, sancak-beyi τοῦ Μωριά, κατὰ τὴν προσπάθεια τῶν Ὀθωμανῶν νὰ καταλάβουν τὸ Ναύπλιο καὶ τὴν Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς Βενετούς⁴. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίζουμε ἂν ὁ Νικόλαος Παλαιολόγος τοῦ τεφεριοῦ ἔχει καμιά σχέση μὲ τοὺς παραπάνω.

Ἄλλοι Παλαιολόγοι ποῦ ζοῦσαν στὴ Θεσσαλονικὴ τὴν ἐποχὴ τῆς καταγραφῆς εἶναι ὁ Μανώλης Παλαιολόγος, κάτοικος τῆς συνοικίας Ἴπποδρομίου, καὶ οἱ Ἀλέξης καὶ Χαμαμύτης(;) Παλαιολόγοι, κάτοικοι τῆς συνοικίας Ἀχειροποιήτου. Ὑπάρχει ἀκόμη ἕνας Παλαιολόγος Ἀλαυρᾶ, ποῦ κατοικοῦσε κι αὐτὸς στὸ Ἴπποδρόμιο. Γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι γνωστὸ τίποτε περισσότερο. Τὸ ἴδιο δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους κα-

1. Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγηση τῆς μετατροπῆς σὲ τζαμί τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐρευνάται στὴ μελέτη μου γιὰ τὴν τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης ποῦ ἀναφέρθηκε πρὶν πάνω.

2. Γιὰ τοὺς Παλαιολόγους βλ. Γ. Ε. Τυπάλδου, Οἱ ἀπόγονοι τῶν Παλαιολόγων μετὰ τὴν ἄλωση, ΔΙΕΕ 8 (1922) 129-157. Ἐπίσης Α. Μουστοξύδου, Ἰωάννης Παλαιολόγος καὶ ἄλλοι τοῦ αὐτοῦ ἐπωνύμου, «Ἑλληνομνήμων» 1(1843) 295-302.

3. Γ. Ε. Τυπάλδου, ὁ.π., σ. 149.

4. Δωροθέου τοῦ Μονεμβασίας, Βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, Ἐνετίησιν 1681, σ. υλζ' (βλ. Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1869, σ. 120-121). Γιὰ τὸν Kasım Paşa βλ. I. H. Danişmend, Izahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, İstanbul 1948, τ. 2, σ. 196-197.

τοίκους τῆς Θεσσαλονίκης με γνωστά βυζαντινά ἐπώνυμα, ὅπως Μιχάλης Λάσκαρης, Θεοδώρα Λάσκαρη, Μαρία Μελισσινοῦ, Θεοδώρα Κομνηνοῦ, Ὡμαῖη Μελαχροينوῦ καί πολλά ἄλλα.

Στὴν καταγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων βλέπουμε πὼς συνήθως κάθε οικογενειάρχης ἢ ἄγαμος καταγράφεται με τὸ κύριο ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του. Ἄρκετοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ χαρακτηρίζονται με τὸ ἐπάγγελμά τους, ὅπως τσαγκάρης, ράφτης, παπουτσή, καλαφάτης, μαχαιράς, γαϊδουριάρης, μακελάρης, μαρμαράς, μυλωνάς, μογιατζής κλπ. Ὑπάρχουν ἐπίσης, ὅπως ἤδη ἔχουμε δεῖ, ἄρκετοὶ με ἐπώνυμο ἀντὶ γιὰ πατρώνυμο, ὅπως Γαυράς, Γκλαβός, Καμπανάρης, Ἀργυρόπουλος, Παλαιολόγος, Κροντηράς, Μονομάχος, Μαυρανίτης, Μελισσινός, Μαλάκης, Κρητικόπουλος, Παπαδόπουλος. Μερικοὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν τόπο καταγωγῆς τους, ὅπως Ἀρναούτης, Σερεσλής, Ἐμπασάν, Κορφιάτης, ὑπάρχει μάλιστα κι ἕνας Καμαριώτης. Ἄλλοι φέρουν τὴν ἐνδειξη «γαμπρός», ἢ «ὕπρητης» κάποιου ἄλλου. Ἄρκετοὶ ἔχουν τὸ χαρακτηρισμὸ «καλόγερος» καὶ ἕνας ἀναφέρεται ὡς «μονόφθαλμος». Οἱ ἄγαμοι, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς σημειώνεται στὸ τέλος τῆς καταγραφῆς τῶν κατοίκων κάθε συνοικίας μαζί με τοὺς οἰκογενειάρχες ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς *hâne* (σπίτια), κατὰ τὴν καταγραφή τῶν ὀνομάτων δὲν φέρνουν τὴ συνηθισμένη ἐνδειξη «*mücerred*». Πρέπει ὁμως νὰ συμπεράνουμε ὅτι καταγράφονται ἔπειτα ἀπὸ τοὺς οἰκογενειάρχες καὶ πρὶν ἀπὸ τίς χῆρες, ὅπως συμβαίνει σὲ παρόμοιες καταγραφές ἄλλων περιοχῶν.

Ἐντύπωση κάνει ὁ μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ χῆρες ποὺ ὑπῆρχε στὴν πόλη. Ἀπὸ τίς 1678 χριστιανικὲς οἰκογένειες ποὺ ὑπῆρχαν κατὰ τὴν καταγραφή στὴ Θεσσαλονίκη, ἀφήνοντας ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση τοὺς 93 ἄγαμους, οἱ 454, δηλαδὴ τὸ 27%, ἦταν οἰκογένειες χωρὶς πατέρα. Ἀνάμεσα στὶς χῆρες ὑπάρχουν 28, στὶς ὁποῖες δὲν ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ συζύγου. Ἴσως αὐτὲς νὰ ἦταν μοναχές, ποὺ καταγράφηκαν ὡς χῆρες. Ὑπάρχουν ἐπίσης δύο χῆρες, τῶν ὁποίων οἱ ἄντρες ἦταν Τούρκοι ἢ εἶχαν ἐξιslαμιστεῖ.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ὑπαρξὴ μέσα στὴν πόλη ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ *baştina*. Στὴ συνοικία τῆς Καταφυγῆς ὑπῆρχαν τέσσερις, τῆς Ἀχειροποιήτου δύο καὶ τῶν Ἀσωμάτων τρεῖς· συνολικὰ δηλαδὴ ὑπῆρχαν ἐννιά. Οἱ *baştina* ἀριθμοῦνται στὸ τέλος κάθε συνοικίας μαζί με τοὺς ἄγαμους.

Ἡ *baştina*, σλαβικῆς προελεύσεως λέξη πιθανῶς, δηλώνει μιὰ ἀγροτικὴ ἔκταση, ἢ ὁποῖα ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἄλλα καλλιεργούμενα ἐδάφη ποὺ ἀνήκαν στὸ κράτος, ἀποτελοῦσε ἰδιοκτησία χριστιανοῦ ὑπῆκοου. Γι' αὐτὸ μπορούσαν νὰ τὴν κληρονομήσουν τὰ παιδιά του¹. Ἐπομένως δὲν ἀνήκει στὶς γαίες

1. Bar kan, ὀ.π., σ. 96.

ποὺ δίνονταν ὡς τιμᾶριο στοὺς σπαχῆδες¹. Γι' αὐτὸ καὶ ἐνῶ πλήρωναν οἱ κάτοχοι τῆς τῆ δεκάτης στὸ κρατικὸ ταμεῖο, δὲν πλήρωναν τὴ σπέντζα ποὺ εἰσέπραττε ὁ σπαχῆς². Κάθε βασιτίνα πλήρωνε τοὺς φόρους σὲ μικρότερη ἀναλογία ἀπὸ τοὺς ἄλλους φορολογούμενους³. Ἡ διαδοχὴ τῆς κυριότητος στοὺς κληρονόμους καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τους καθορίζονταν μὲ ἰδιαίτερες διατάξεις⁴.

Ἡ ὕπαρξη κτημάτων βασιτίνα μέσα στὸ χῶρο τῆς Θεσσαλονίκης ἀποδεικνύει ὅτι στὴν πόλη ὑπῆρχαν ἀκόμη κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰ. ἀκατοίκητες περιοχές, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ καλλιέργεια.

Ἡ μεγαλύτερη, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀξία τοῦ τεφτεριού τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ ἐξετάζουμε, βρίσκεται στὰ ἴδια τὰ ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς πόλης καὶ εἰδικὰ τῶν χριστιανῶν. Ἡ καταγραφή τῶν ὀνομάτων εἶναι ἰδιαίτερα πολυτιμὴ, γιατί μᾶς δίνει τὴ σύνθεση τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης ἕναν ὀλόκληρο αἰῶνα ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάκτησή της.

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ ἀναγραφή ἐνὸς πλήθους βυζαντινῶν ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων. Τὰ περισσότερα βέβαια ὀνόματα εἶναι συνηθισμένα καὶ σήμερα ἑλληνικά. Ἐνας ἀριθμὸς σλαβικῶν ὀνομάτων δεῖχνουν νοτιοσλαβικὴ μᾶλλον προέλευση παρὰ βουλγαρικὴ· εἶναι γνωστὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γεωργίου Μπράνκοβιτς, ἡγεμόνα τῆς Βόρειας Σερβίας, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση πολλῶν αἰχμαλώτων συμπατριωτῶν τοῦ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλης μετὰ τὴν ἄλωσή της⁵. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀργότερα δὲν συναντῶνται, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι σιγὰ σιγὰ αὐτοὶ ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ τὸν πολὺ πρὸ ἰσχυρὸ ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τῆς πόλης. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετὰ ὀνόματα ἀλβανικῆς καταγωγῆς. Τέλος πολλὰ ὀνόματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν καταγραφή σώζονται καὶ σήμερα στὴν πόλη. Ἐτσι τὸ τεφτέρι ἀποτελεῖ ἕναν κρίκο στὴν ἀλωσίδα ποὺ ἐνάνει τὴ σημερινὴ πόλη μὲ τὴ Θεσσαλονικὴ τῆς ὕστερης βυζαντινῆς ἐποχῆς κι ἀποδεικνύει γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη τὴ συνέχεια τῆς παρουσίας τοῦ ἴδιου λαοῦ στὴν πόλη γιὰ περισσότερα ἀπὸ πεντακάσια χρόνια.

Ἡ βουλγαρικὴ ὅμως μετάφραση τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων τῆς πόλης

1. Στὴν περίπτωσι ποὺ πέθαινε ἕνας χωρικός ποὺ καλλιεργοῦσε ἀγροὺς τιμαρίου, οἱ γιοὶ του ἢ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς του εἶχαν ἀπλῶς τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν τιμαριοῦχο σπαχῆ νὰ συνεχίσουν τὴν καλλιέργεια τῶν γαιῶν, ἀφοῦ πλήρωναν πρῶτα τὸ φόρο *resm-i taru* (φόρο ὑποταγῆς). Τὸ φόρο αὐτό, καθὼς καὶ μερικοὺς ἄλλους, δὲν πλήρωναν οἱ κάτοχοι βασιτίνα.

2. B a r k a n, ὁ.π., σ. 59.

3. B a r k a n, ὁ.π., σ. 292.

4. B a r k a n, ὁ.π., σ. 293-294.

5. A p. E. V a k a l o p o u l o s, A History of Thessaloniki, σ. 74. Γιὰ τὴν ἐγκατάσταση μικροῦ ἀριθμοῦ Σέρβων ἐποίκων στὴ Μακεδονία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰ. καὶ ἔπειτα βλ. Ἄ π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονικὴ 1969, σ. 13 κ.έ., ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

ελάχιστα αποκαλύπτει την πραγματικότητα αυτή. Τα ονόματα που καταγράφονται στο τεφτέρι, εκτός από τα πιο συνηθισμένα, όπως Γιάννης, Γιώργος, Δήμος, Θόδωρος, Κώστας, Μιχάλης, Μανώλης, Νικόλας και τὰ γυναικεία Είρηνη, Θοδώρα, Καλή, Μαρία, και μερικά άκόμη, στη βουλγαρική απόδοση έχουν παραμορφωθεί σε βαθμό που νὰ είναι άγνωρίστα.

Ἡ παραποίηση αὐτὴ δὲν νομίζω πὼς ἔγινε σκόπιμα, οὔτε πὼς ὀφείλεται σὲ ἀνικανότητα τοῦ μεταφραστῆ. Ὁ Nikola Popov, πού ἔχει πεθάνει πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἦταν ὁ σεβαστὸς δάσκαλος ὄλων σχεδὸν τῶν σημερινῶν Βουλγάρων ἐρευνητῶν τῶν τουρκικῶν ἀρχείων καὶ ἡ γνώση του τῆς τουρκικῆς γλώσσας καὶ γραφῆς ἦταν βαθειά. Τὰ σφάλματα, κι αὐτὰ δὲν εἶναι λίγα, ὀφείλονται ἀπὸ τὴ μιὰ στῆν ἰδιομορφία τῆς γραφῆς siyakat καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στῆν ἄγνοια τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν βυζαντινῶν ὀνομάτων.

Τὴ γραφὴ siyakat χρησιμοποιοῦσαν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Defter-i Hakanî (Αὐτοκρατορικοῦ Ὁθσαυροφυλακείου) γιὰ τὰ ἔγγραφα πού εἶχαν σχέση με οἰκονομικὰ θέματα. Διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀραβικὲς γραφές στῆν κλίση τῶν γραμμάτων, πού εἶναι μᾶλλον ὄρθια παρὰ γυρτή, στῆ μορφῆ μερικῶν γραμμάτων, στῆν ἔνωση γραμμάτων πού κανονικὰ δὲν ἐνώνονται με τὰ ἐπόμενα, καὶ κυρίως στῆ σχεδὸν παντελὴ ἔλλειψη τῶν τελειῶν (nokta)· τὸ τελευταῖο χαρακτηριστικὸ εἶναι πού δημιουργεῖ τὶς περισσότερες δυσκολίες στῆν ἀνάγνωσή της. Ἔτσι τὸ ἴδιο «γράμμα» μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ μπ, π, γι, ν, τ, θ, ἀνάλογα με τὸν ἀριθμὸ τῶν τελειῶν πού θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν προστεθεῖ πάνω ἢ κάτω ἀπὸ τὸ γράμμα. Ἀνάλογες δυσκολίες παρουσιάζει ἡ ἀναγνώριση τῶν κ, φ, μ καὶ τῶν ντ, β (ἢ ο, ου), ζ, δ, τζ, καὶ χ. Ἄν προσθέσουμε σὲ αὐτὰ ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς τὰ φωνήεντα δὲν σημειώνονται (τὸ ε μόνο στὸ τέλος τῆς λέξης καὶ ὄχι πάντοτε), ἐκτὸς ἀπὸ τὸ α (πού διαβάζεται κάποτε κάποτε καὶ ε), τὸ ο (πού διαβάζεται καὶ ου ἢ β) καὶ τὸ τελικὸ ι, θὰ καταλάβουμε πόσες δυσκολίες ἀντιμετωπίζει ἓνας πού θέλει νὰ διαβάσει τὴ γραφὴ αὐτή. Ἡ ἴδια λέξη μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ με πολλοὺς τρόπους. Οἱ δυσκολίες πολλαπλασιάζονται ὅταν πρόκειται γιὰ ὀνόματα ἀσυνήθιστα καὶ κάποτε γίνονται ἀνυπερβλήτες.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε γιὰτί ἓνας Βούλγαρος ἐρευνητῆς πού δὲν γνωρίζει τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὰ διαβάσει σωστά. Ἀποτέλεσμα εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ ἀνύπαρκτες λέξεις, πού οὔτε ἑλληνικὲς εἶναι, οὔτε ἀνήκουν σὲ καμιά ἄλλη γλώσσα.

Θὰ ἦταν μταιοπονία νὰ προσπαθῆσει κανεὶς νὰ διορθώσει τὶς λανθασμένες ἀναγνώσεις τῆς βουλγαρικῆς ἐκδοσης. Εἶναι ἀρκετὸ νὰ συγκρίνουμε μερικὲς μόνο σειρὲς ἀπὸ ὅποιαδήποτε σελίδα, γιὰ νὰ φανεῖ πόσα λάθη ὑπάρχουν. Παίρνουμε γιὰ παράδειγμα ἓνα μικρὸ τμήμα ἀπὸ τὴ σελίδα 13α τοῦ χειρογράφου:

Βουλγαρική ἔκδοσις	Σ ω σ τ ῆ ἄ ν ἄ γ ν ω σ η
σ. 13a	
1 Andronik Poliron Paraskef Ovara Kiriazi Kalafatci Andon Paris Mihal Kosan Yani Gura Mihal Vrana	Ἄνδρόνικος Πολυγυριώτης Παρασκευᾶς Λιβαδάς Κυριαζῆς, καλαφατζῆς Ἄντωνης Παρτέρης; Μιχάλης Ντουσαν; Γιάννης Γαυράς Μιχάλης Βρανάς
2 Stadino Apostol Ivan Stasi Yorgi damad-i Milona Dimo Karkoni Malesko Bozidar Manko Ivan Yorgi Papa-Manol	Συναδινός Ἄροστόδουλου Πολίτης Στάνσε Γιώργης, γαμπρός τοῦ Μυλωνᾶ Δῆμος Καρακώτση; Μέλκος; Λορεντάρη; Μάγκος Πολίτη Γιώργης Παπα-Μανώλη
3 Yan Mamerul Yorgi Penor Todor Yani Yani Todor Mestro Kirko Yani Rakni Lambrino Çengâr	Γιάννης Μακρούλη Γιώργης ; Θόδωρος Γιάννη Γιάννης Θόδωρου Μαστρο-Κύρκος Γιάννης, ράφτης Λαμπρινός, τσαγκιάρης
4 Dimo Kaloneso Mihal Lasari Angelo Çergani Papas Mavrïo Yan-i diyer Kariti Papas Mihal Nikola Yorgi	Δῆμος Καλοθινός; Μιχάλης Λάσκαρης Ἄγγελος Χαρκιανῆ Παπα-Μακτιός ἄλλος Γιάννης Καρτάλης Παπα-Μιχάλης Νικόλας Γιώργη
5 Andrie Dimitri Nikola Mili Manol Stera Duka Stera Manol Tasin Yani Aksino Todes Yani	Ἄντρεας Δημήτρη Νικόλας Μήλη; Μανώλης Ἀστέρη Δούκας Ἀστέρη Μανώλης Πασπάτη Γιάννης, ξένος Θοδόσης Γιάννη
6 Yan Todes Nikola Rakin	Γιάννης Θοδόση Νικόλας, ράφτης

Yan Vasil	Γιάννης Βασίλη
E v r e n o Nikola	Ούρανός Νικόλα
Yan E v r e n o	Γιάννης Ούρανοῦ
Nikola	Νικόλας, τιμωρτζής
Yan Kalamos	Γιάννης Κάλamos ή Καλαμούσης
7 Stilianu Yemici	Στυλιανός, γκεμουτζής
Y a k o Çengiar	Νάκος, τσαγκιάρης
Todor B a s a r i o	Θόδωρος Παστρινός;
Mihal Kali	Μιχάλης Κάλη
Stavreno M a k r o m a d s i	Σταυρινός Μακρομάχης
Simo Sirmakeç	Σίμος, συρμακέσης
Paraskef Nikola	Παρασκευάς Νικόλα

Στις παραπάνω έφτά σειρές του τεφτεριού καταγράφονται 49 κάτοικοι, δηλαδή 98 όνόματα. Από αυτά 35 διαβάζονται διαφορετικά στη βουλγαρική έκδοση. Μιά αναλογία 35% είναι αρκετά σημαντική ή διαφορά είναι πολύ μεγαλύτερη αν αφαιρέσουμε τα όνόματα που αναγνωρίζονται εύκολα, όπως Γιάννης, Γιώργης, Δήμος, κλπ., που αναφέρθηκαν ήδη.

Μερικά από τα πιο χτυπητά λάθη της βουλγαρικής έκδοσης είναι τα παρακάτω:

Agia Slaya	άντι	Άγία Πελαγία	Kosta	άντι	Φωκάς
Agelar		μακελάρης	Buka		Λουκά
Barer		μπαρμπέρης	Koto		Φώτου
Stasen		Στάθης	Brato		Τρανός
Perikál		Τριφύλλης	Frika		Μαρίκα
Tsiarino ή Stadino		Συναδινός	Manafida		Μεταξά
Stanislav		Στανόπουλος	Aramango		Γραμματικός
Monon		Μοθωνάς	Kuin		Φώτης
Kenu		Γκίνης	Mirk		Μήτρος
Gaura ή Gura		Γαυράς	Mlakan		καλαφάτης
Kanioz		Καμπούρης	Balaluga		Παλαιολόγος
Tzabato		Δαμιανού	Noles ή Ivan		Πολίτης
Esmina		Άσημίνα	Tsuvalar		Καβαλάρης
Pronari		Προβατάρης	Kemrios		Καμαριώτης
Bodre		Θοδώρα	Polin		Πολίτης
Menoments		Μονομάχος	Efrik		Άκριβού
Selahrano		Μελαχροινός	Bahra		Μαχαιρά
Yanis		Μάνεση	Frikoilo		Κρητικόπουλος

Τὰ παραδείγματα θὰ μπορούσαν νὰ συνεχιστοῦν, ἔχει ὅμως, νομίζω, φανεῖ καθαρά πόσο μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ κανεὶς στὴν ἀνάγνωση ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἀπὸ Βούλγαρο ἐρευνητῆ.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ συνηθισμένα λάθη, ποὺ παρατηρεῖται καὶ σὲ ἄλλες βουλγαρικές ἐκδόσεις τουρκικῶν τεφτεριῶν μὲ ἑλληνικά ὀνόματα¹, εἶναι ἡ λέξις «ξένος» (iksenos). Αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἄρκετὰ συχνὰ στὰ τουρκικά κείμενα τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ δηλώνει ἀσφαλῶς κάποιον ποὺ δὲν κατάγεται ἀπὸ τὸν τόπο, στὸν ὁποῖο καταγράφεται· γι' αὐτὸν τὸ λόγο δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του, μιὰ καὶ αὐτὸς ἦταν ἄγνωστος ἐκεῖ, καὶ στὴ θέση του σημειώνεται ἡ ἐνδειξις «ξένος». Ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ἡ λέξις αὐτὴ δὲν συναντᾶται ποτὲ ὡς κύριο ὄνομα καταγραφόμενου χριστιανοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐρευνητὲς συνήθως τὴν ἀποδίδουν μὲ τὸ ἀνύπαρκτο ὄνομα «eksino».

Ὁ ὄρος «ξένος», ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ἡ λέξις, πρέπει νὰ εἶναι βυζαντινὸς καὶ νὰ τὸν χρησιμοποίησαν ἀργότερα καὶ οἱ Τοῦρκοι. Πραγματικά, σὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ξενοφάντος τοῦ Ἁγίου Ὅρους ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1309, ἀναφέρεται ὅτι ἓνας Μιχάλης Καπιτωναΐτης καὶ ἡ γυναῖκα του πούλουδν τὸ σπίτι ποὺ εἶχαν στὴ συνοικία τῶν Ἀσωμάτων σὲ κάποιον Κρηνίτη Ξενο².

Διαπιστώνοντας τὴ σωρεία τῶν λαθῶν τῆς βουλγαρικῆς ἐκδοσης θεώρησα σκόπιμο ὅτι πρέπει νὰ «ἀποκρυπτογραφηθεῖ» καὶ πάλι τὸ τμήμα τοῦ χειρογράφου ποὺ περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν χριστιανῶν κατοίκων, ἐλπίζοντας ὅτι ἡ νέα αὐτὴ ἀνάγνωση θὰ εἶναι χρήσιμη γιὰ τὴ μελέτη τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ. Τὸ τμήμα αὐτό, μαζὶ μὲ τὴν πρώτη σελίδα ποὺ περιέχει τὸ σωζόμενο μέρος τοῦ kanunnâme, δημοσιεύεται στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Κάθε σελίδα τοῦ χειρογράφου ποὺ περιλαμβάνει μόνον ὀνόματα ἔχει 21 σειρές· σὲ κάθε σειρά ἀναγράφονται τὰ κύρια ὀνόματα ἐπτὰ κατοίκων, μὲ μιὰ ἀκόμη ἐνδειξις: τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τους ἢ τὸ ἐπίθετό τους ἢ τὸ ἐπάγγελμα τους κλπ.

Ἡ ἀνάγνωση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν δὲν εἶναι, ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, εὐκολὴ τίς περισσότερες φορές. Ὁ συνδυασμὸς ὅλων τῶν πιθανῶν ἀναγνώσεων σὲ πολλὰς περιπτώσεις δὲν ἔδινε κανένα γνωστὸ ἢ πιθανὸ ὄνομα. Στις περιπτώσεις αὐτές, ἐκτός ἀπὸ μιὰ ἢ δυὸ δυνατὰς ἀναγνώσεις, σημειώνονται μόνον ὅσα γράμματα διαβάζονται μὲ βεβαιότητα· ὅταν ἡ ἀνάγνωση εἶναι ἀμφίβολη, τίθεται μιὰ τελεία(.) γιὰ τὸ γράμμα ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ὡς π, μπ, γι, ν,

1. Βλ. V. Demetria des, *Turski izvori za balgarskata istorija*, Serija XV-XVI (Review), «Balkan Studies» 11 (1967) 212.

2. Actes du Monastir de Xénophon, ed. L. Pétit, «Vijantijskij Vremennik» 10(1903), ἀρ. 5,9.

τ, και θ· δύο τελείες (·) για τὸ γράμμα ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ὡς ντ, β (ἢ ο ἢ ου), ζ, δ, τζ καὶ χ, καὶ ἐρωτηματικὸ (;) ὅταν μπορεῖ νὰ εἶναι κ, φ, ἢ μ. Ἐρωτηματικὸ ἐπίσης ἀκολουθεῖ μιὰ λέξη ποὺ ἢ ἀνάγνωσθ' ἢ δὲν εἶναι βέβαιη.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ ξεχνοῦμε ὅτι τὰ φωνήεντα δὲν δηλώνονται πάντοτε· ἀκόμη, ὅτι ὅταν μιὰ λέξη ἀρχίζει ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα, οἱ Τοῦρκοι δὲν μποροῦν νὰ τὴν προφέρουν καὶ γι' αὐτὸ προσθέτουν ἓνα ι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης συνήθως, ποὺ γράφεται μὲ τὸ γράμμα *elif*· αὐτὸ ὅμως διαβάζεται καὶ ὡς α, καὶ δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο νὰ διακρίνουμε ἂν τὸ ἀρχικὸ *elif* μιᾶς λέξης εἶναι α ἢ πρόσθετο ι.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς τὸ τελικὸ «ς» τῆς ὀνομαστικῆς δὲν δηλώνεται. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται στὶς καταγραφὲς ὀνομάτων ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ παράλειψη αὐτὴ εἶναι γλωσσικὸ φαινόμενο ποὺ ὀφείλεται στὴν κώφωση τοῦ τελικοῦ «ς» στὴν τουρκικὴ γλώσσα, ἢ συνέβαινε νὰ ρωτᾷ ὁ Τοῦρκος ὑπάλληλος τὸν ραγιά πῶς τὸν λένε καὶ κατέγραφε τὸ ὄνομα ὅπως τὸ ἄκουγε, χωρὶς τὸ τελικὸ «ς». Ἡ ἐξήγηση αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπίθανη, γιατί πολλές φορὲς βρίσκουμε τὰ ὀνόματα μὲ τὸ τελικὸ «ς», ποὺ δείχνει ὅτι τότε τὸ εἶχε ὁ καταγραφεὴς ἀκούσει.

10b,12

Ἄπιστοι

13 Συνοικία Ἰπποδρομίου (Podrom)

14	Μανώλης Κώστα Δράμα;	〈Γ〉ευράσιος, καλόγερος
	Τορνίκα; Γιώργη	Δῆμος, παπουτσή
	Στόικος, γαμπρὸς τοῦ Τορνίκα;	Πέτκος Θόδωρου
	Γιάννης, ράφτης	17 Νικόλας Μάλτου
	Θόδωρος Γιάννη	Γιώργης Νικόλα
	Μανώλης Βάκας	Δῆμος Νικόλα
	Στασινὸς Βάκας	Γιώργης Μακρῆ
15	Γιώργης Βάκας	Ἄντρεϊος Γιώργη
	Ἄγαπητὸς Γεράσιμου	Κυριαζῆς Σκολάρη
	Θόδωρος Μιχάλη	Ράικος Γιάννη
	Γιώργης Βάκας	18 Σταμάτης Ράικου
	Θόδωρος Ντουκιάνη	Ἄναστάσης Ντόνου
	Πέτρος Ντουκιάνη	Δῆμος Ντούμη
	Δῆμος Πέγιου	Ἄντρεας Γιώργη
16	Γιώργης Πάντσου	Στάγκος Μαρία (ἢ Μάρτε)
	Γιάννης, σαντικὰς	Μιχάλης, γαμπρὸς τοῦ Μαγνάδη
	Δῆμος Ραντισλάβ	Ἄντωνης Ντολεντζῆ;
	Θόδωρος Δραγὰνα	19 Σταμάτης, Ἄρναουτς

	Γιάννης, (Ι)ξένος		Μιχάλης Σταυρινοῦ
	Μπόνο; Γιάννη		Θόδωρος Μαλάκης ³
	Κασσανδρινὸς Φώτη		Μιχάλης Γαυράς ⁴
	Μανώλης Γραμματικοῦ ¹		Ραδοσλάβ, ράφτης
	Παναγιώτης Μανώλη		Στασινὸς Ραδοσλάβ
	Δῆμος Φώτη		Κυριαζῆς Ρούσου
20	Χριστόδουλος Νικόλα	4	Δῆμος Κεραμάρη
	Δῆμος Μακρῆ		Γιώργης Δήμου
	Μῆτρος, ράφτης		Δῆμος Κώστα
	Κυριάκος Μήτρου		Νικόλας, καλαφάτης
	Σταμάτης, ράφτης		Νικόλας (Ι) Βλάχου;
	Δῆμος Γεράσιμου		Δῆμος Νικόλα
	Δόικος Ράλη ²		Κυριάκος Σάκη
11α,1	Γιώργης Ἀβάσταχτος	5	Δῆμος Μπόσκου
	Δῆμος Μονομάχος		Λαμπρινὸς Δήμου
	Δῆμος Καρατζάς		Γιώργης Δήμου
	Πέγιος Ράλη		Κόλος Βαμμένου;
	Μανώλης Μαστρο-Γιάννου		Γιάννης Δέκια
	Δῆμος Κατερινάρη;		Πέγιος Πετρῆ
	Γιώργης Δήμου		Δούκας Ἀλαυρᾶ
2	Σταυρινὸς Δήμου		Παλαιολόγος Ἀλαυρᾶ
	Θόδωρος Μπενλῆς; (..λῆ)		Γιάννης Ἀλαυρᾶ
	Μανώλης Θόδωρου		Νικόλας Χαρκιᾶ
	Λδ.άλ; Μάνουκα		Μανώλης Νίκου (ἢ Πέτκου)
	Θόδωρος Μάνουκα		Γιάννης Πέγιου
	Ἀντρέας Ἀβάσταχτος		Γιάννης Πετρῆ
	Ραδοσλάβ, ράφτης		Γιάννης (Ι) Στάϊκου ἢ Στάγκου
3	Χρυσόσκολος Σταυρινοῦ	7	Δῆμος Γιάννη

1. Ἐνας Γιάννης Γραμματικὸς συναντᾶται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1425 (Μέριτζιοῦ, ὅ.π., σ. 51). Πιὸ κάτω, στὴν καταγραφή τῶν κατοίκων τῆς συνοικίας Ὁμφαλοῦ, Ἀγίου Μηνᾶ, Ἀγίας Πελαγίας καὶ Ἀχειροποιήτου, ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο.

2. Τὸ ὄνομα Ράλης εἶναι νορμανδικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ Ραοῦλ ἔγινε Ράλ καὶ μετὰ Ράλης. Συναντᾶται ἤδη ἀπὸ τὸ 1391 (βλ. D. I. Polemis, The Doukai, A Contribution to Byzantine Prosopography, University of London, The Athlone Press 1968, σ. 172). Ἐπίσης Ἀντ. Χ. Χατζῆ, Οἱ Ραοῦλ, Ράλ, Ράλαι (1080-1800), Ἀθῆναι 1909. Β. Α. Μυστακίδου, Οἱ Ράλλαι, ΕΕΒΕ 5(1928) 257-282.

3. Μαλάκης; Ἀρκετὰ συνηθισμένο ὄνομα κατὰ τὴν ὕστερη βυζαντινὴ ἐποχὴ (Polemis, ὅ.π., σ. 141).

4. Τὸ ὄνομα Γαυράς ἦταν συνηθισμένο ἀπὸ τὸν 11ο αἰ. καὶ ἔπειτα. Οἱ πρῶτοι ποὺ τὸ ἔφεραν κατὰγόνταν ἀπὸ τὴ Χαλδία (Polemis, ὅ.π., σ. 120).

	Δῆμος Χαρκιᾶ	Κυριάκος Νικόλα
	Νέστορ Ἱερεμία	Νικόλας Νικῆτα
	Σίμος Δικόπουλος	Γιάννης Δήμου
	Δῆμος Σίμου	Θόδωρος Δήμου
	Στέφανος, ξένος	Γιώργης Ἀρχάγγελου
	Γιάννης Ἀλέξη	13 Γιάννης Ἀρχάγγελου
8	Μανώλης Πολίτη	Δῆμος Ἀρχάγγελου
	Νικόλας, ξένος	Λάζαρος, ξένος
	Δῆμος Νικόλα	Δῆμος Λάζαρου
	Μιχάλης Ἀδραμυτινός	Νικόλας Γιώργη
	Ἀλέξιος Μιχάλη	Γιώργης Δήμου
	Δῆμος Νίκου	Δῆμος Κοκολιοῦ
	Ράλης Μαλευάρα;	14 Δούκας Παπᾶ
9	Δῆμος Πιάλη; (.αλ)	Κυριάκος Γιώργη
	Γιώργης Καβαλάρης	Μαρίνος, καμπανάρης
	Παρασκευάς, παπουτσή	Κυριάκος, σχοινοβάτης (canbaz)
	Ἀντρέας Γιώργη	Νικόλας Μοσκοῦλα
	Ἀργυρός Γιώργη	Γιώργης Δήμου
	Δούκας Παπα-Κώστα	Γιάννης Δήμου
	Γιώργης Καμαριώτης	15 Κώστας Δήμου
10	Θόδωρος, γαμπρός τοῦ Μανώλη	Μανώλης Σιδερικοῦ
	Θόδωρος Γούναρης	Γιάννης Σιδερικοῦ
	Δῆμος Κονταρίτης(;)	Γιώργης <Πα>ρασκευᾶ
	Σίμος Θόδωρου	Συναδινός ¹ Πολίτη
	Μπόικος Στάγκου	Ἀνδρόνικος Ὀργορόπουλος
	Γιάννης Μαν<ρ>ανίτης	(Ἀργυρόπουλος;)
	Νικόλας Χαμουσλᾶ; (Χαμάσηλα;)	Μανώλης Ἀνδρόνικ<ου>
11	Θόδωρος Λιόλιου	16 Γιάννης Ἀνδρόνικ<ου>
	Γιώργης, γαμπρός τοῦ Λιόλιου	Ἀντρέας Ἀκριβοῦ
	Κυριάκος Σαρόσιμου;	Ἀσάν, ξένος
	(Ι)Ξάς; Θόδωρου	Κυριάκος Χριστόφορ<ου>
	Γιώργης Μαυρανίτης	Ἀργυρός Κυριάκου
	Νικόλας, παπουτσή	Μανώλης Παλοπίδη(Πελοπίδα;)
	Δῆμος (Γ)Καλαμάρη	Γιάννης Ἀσημῆ
12	Νικόλας, Ἀρμένης	17 Δῆμος Τζούρας
	Δῆμος Μακέλα	Δόικος Κοκ.ο.α. (Κομποτᾶ;)

1. Συναδινός: Αὐτός πού κατάγεται ἀπό τὰ Σύναδα, φρυγική πόλη. Τό ὄνομα βρίσκεται ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 11ου αἰ. (P o l e m i s, ὁ.π., σ. 178).

	Ἄντρεας, ξένος		Κώστας Λουκᾶ
	Δῆμος Ἄργυροῦ	2	Μανώλης Τσιπνές;
	Δῆμος Δουκιάνου		Δῆμος Μήλη;
	Γιάννης Πέτρου		Κυριάκος Παρασκευᾶ
	Ρουσοῦνο; Βαβαλινοῦ;		Μιχάλης Ραγάνη
18	Γιάννης Μαχαιρᾶ;		Γιώργης Ἴσωμα
	Γιώργης Νίκα		Θοδωρῆς, τσαγκιάρης
	Δούκας Βαβαλινοῦ;		Κόλο, ἀμαξᾶς (ʿarabaci)
	Ἄνδρόνικος Σημένου;	3	Δῆμος, παπουτσή
	Μανώλης Σημένου;		Δῆμος Δοῦτσίνη
	Παπᾶς Μηλίνης		Νόβακ; Νικόλα
	Ἄθανάσης, καλόγερος		Νικόλας, παπουτσή
19	Γιάγκος, καλόγερος		Νικόλας Σταμάτη
	Νικόδημος, καλόγερος		Θωμάς, ὑφαντουργός (bükülecı)
	Κυριάκος Σταμάτη		Βασίλης, ὑφαντουργός (bükülecı)
	Στέφανος Παπα-Σταμάτη	4	Δῆμος Σταμάτη
	Σοφοργκόντ; (Σωφρόνιος;),		Νικόλας Φωκᾶ
	καλόγερος		Χριστόδουλος Νικόλα
	Δῆμος Νικόλα		Κώστας Πασπασᾶ; (.ασ.ασα)
	Παρασκευᾶς Ζάνου		Νικόλας Γιάννη
20	Σάνος; Μερτικόπουλος		Δῆμος Κουλόγερος;
	Λουκάς, ξένος		Νικόλας Ντομπροσλάβ
	Νέστω<ρ>, τσαγκιάρης	5	Θόδωρος Κροντηρᾶς
	Νικόλας, τσαγκιάρης		Μιχάλης Γερομίχου
	Νικόλας, ξένος		Πετρῆς, γαῖδουριάρης (eşekci)
	Γιάννης Μπαλτᾶ; (Μπαλίνα;)		Κώστας (Ι)Διάκος
	Δῆμος Γιαννιώτης;		Γιάννης Κώστα
21	Περπερῆς, παπᾶς		Μανώλης Παλαιολόγος
	Παπᾶς-Γιώργης		Ράικος, γαμπρὸς τοῦ Θοδωρῆ
	Γιώργης Περπερῆ	6	Γιάννης, τσαγκιάρης
	Θόδωρος Μαυρίδη		Γιώργης, σουσαντζῆς (πωλητῆς
	Δῆμος Δούκα		σουσαμιοῦ)
11b,1	Γιώργης Δούκα		Δῆμος Μπαγαντινός;
	Μιχάλης Πολίτη		Νικόλας Στανισλάβ
	Κώστας (Ν)Τρανοῦ		Μανώλης Τσικούρη
	Μανώλης Μαυρομάτη		Γιώργης (Ι)Ξάσα;
	Σίμος Μπάμπαλης;		Μιχάλης Κορῆς ¹
	Δῆμος Ροῦβου;	7	Γιώργης Γκουρουμάντης;

1. Τὸ ὄνομα Κορέσσης συναντᾶται συχνά στοὺς Βυζαντινοὺς ἀπὸ τὸν 12ο αἰ. (Polemis, ὁ.π., σ. 137).

- *Άγγελος Κορομύτης
 Γεράτος Μπράλα;
 Νικόλας Γαλάρης
 Βασίλης Ράικου
 Θόδωρος Καρλίτς;
 Παρασκευάς Ρ.άνη;
 8 Σ.οκ; Παναγιώτη
 (Ι)Πρώτο; Γιώρκο;
 Δήμος Γιάννη
 Μανώλης Γιάννη
 Γιάννης *Άγγελου
 Γιάννης Γιώργη
 Θόδωρος Κυριάκου
 9 Πέιος (ή Μπένος) *Αρ.αρκόπου-
 λος
 Δημήτρης, ξένος
 Σταμάτης Γιάννη
 Μάλκος, ξένος
 Παρασκευάς Μανώλη
 Κυριάκος Φωκά
 Δήμος, ψαράς
 10 Ράικος Μάρκου
 *Αργυρός Φράγκος
 Στέφανος, ξένος
 Γιάννης Φώτη
 Ειρήνη χήρα Ντουκιάνη
 Γιοβάνια χήρα Ραδισλάβ
 Σέχω χήρα *Αντρέα
 11 Ειρήνη χήρα Δούλου
 Μαρία χήρα Γιώργη
 Φιλίππα χήρα Μαγάντου
 Μαρία χήρα Κολημένου
 Κιούρω χήρα Γιώργη
 Βασιλική χήρα Μαλάκη
 Μάρα χήρα Μαλάκη
 12 Κιούρω χήρα Μαλάκη
 Σταμάτα χήρα Ρούσου
 Παρασκευή χήρα Ράλη
 Ράδα χήρα (Ι)Βλάτου
 Θωμαή χήρα .ρ...α
 Θοδώρα χήρα Γιάννη
 Έλένη χήρα Ράλησα;
 13 Θοδώρα χήρα Κομνηνού
 Βίδω χήρα Πέτκου
 Μάνου χήρα Μπαλάνου;
 (Ι)Φροσύ(νη); χήρα Γιώργη
 Τριανταφυλλιά χήρα Θοδωρή
 Χριστοδούλη χήρα Γιάννη
 Κιούρω χήρα Κώστα
 14 Μαρία χήρα Μελισσινοῦ
 Ειρήνη χήρα Παπᾶ
 Μαργαρίτα χήρα Γιώργη
 χήρα Μαρία, ἀπελευθερη (*atik)
 τοῦ ...;
 Τρανῆ χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Λιόλιου
 Καλή χήρα Θόδωρου
 15 Θοδώρα χήρα Θόδωρου
 Έλένη χήρα Κυριάκου
 χήρα Κρικούλα (ή Μαρικούλα)
 Μαρία χήρα Μόσχου
 Μοσχομηλίνα χήρα Μανιάκη
 Μαρία χήρα Γιάννη
 Κιούρω χήρα Δήμου
 16 Μαρία χήρα Κοκολόγου
 Μαρία χήρα Μανώλη
 Καλή χήρα Γιώργη
 Θωμαή χήρα Σέχου
 *Ασημίνα χήρα Γιώργη
 Θωμαή χήρα Δήμου
 Μπόζινα; χήρα Σεντονᾶ
 17 Μαρίνα χήρα *Αγάπιου (ή *Α-
 γαπητοῦ)
 Καλή χήρα Γιώργη
 Τριανταφυλλῆ χήρα Πετράλου
 Κιούρω χήρα Πολίτη
 Εὐφρόνη χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Ραγκούλη (Ραούλ)
 Καλή χήρα Μανώλη
 18 Θοδώρα χήρα Δάφνου

Μαρία χήρα Μιχάλη	χήρα Τριανταφυλλιά
Εἰρήνη χήρα Κο.λ.α	Καλὴ χήρα (I)Σταμένου
Πάρω; χήρα Κατάκαλου	χήρα Βροτολίνα;
Κιούρω χήρα Ζαβαλινού;	Μαρία χήρα Νικόλα
Θωμαὴ χήρα Γκανῆ;	3 Θωμαὴ χήρα Σταμάτη
Θοδώρα χήρα Χριστοδούλου	χήρα Βλάντενα
19 Καλὴ χήρα Παυλῆ	Παρασκευὴ χήρα Γιάννη
Καλὴ χήρα Σουχαλίνα (ἀπὸ τὸν	4 σπίτια (hane) 235
Σωχό)	ἄγαμοι 28
Θοδώρα χήρα Γιάννη	χήρες 97
Καλὴ χήρα Περπερίδη	
Μαρία χήρα (I)Ξάντε;	
Κιούρω χήρα Ἄχτσαλου;	5 Συνοικία Ἁγίου Μην
Γεράνη χήρα Φανούρα	ν ἄ (A γ ο Μ η α)
20 Γεράνη χήρα Τσουκάνου;	6 Γιώργης Βάκας
Μαρίνα χήρα Σταυρινού	Δῆμος Γιώργη
Εἰρήνη χήρα Σερεμέτη	Δῆμος Βάκας
Γεωργία χήρα Μαυρογιάννη	Πέγιος (Α)...;δης (I-Σταφίδης;)
Κιούρω χήρα Πασκάλη;	Μιχάλης, ράφτης
Καλὴ χήρα Παρασκευᾶ	Δῆμος Μαρινιώτης;
Εἰρήνη χήρα Χρίστου Πολίτη	Ντόμπρη, τσαγκιάρης
21 Κυράνα χήρα (I)Στάικου ἢ	7 Δῆμος Κελκίτση
Στάγκου	Κυριάκος Μιχάλη
Καλὴ χήρα Μπουλουκτσῆ	Ἄλέξης Ἄ...;δης (I-Σταφίδης;)
(bölikçi)	Στέφανος, κεταντζής (πωλητῆς
Θωμαὴ χήρα Βασίλη	λινῶν ὑφασμάτων)
Εἰρήνη χήρα .ασ.ασ.α;	Στάικος Μαρίνα
Θοδώρα χήρα Γιώργη	Δῆμος Νέδου
Κιούρω χήρα Μαυρίδου	Μανώλης Νέδου
Θοδώρα χήρα Ἀρχάγγελη	8 Δῆμος Στάθη (ἢ Στάσε ἢ Στάνσε)
12,a1 Μαρία χήρα (I)Στρατῆ	Γιάννης Δῆμου
Κιούρω χήρα Ἀρχούλη	Θόδωρος Στάγκου (ἢ Στάικου)
Κιούρω χήρα Τσικούρη	Ἀθανάσης, νταλιατζής (ἐργάτης
Καλὴ χήρα Μουρίκη	ἰχθυοτροφείου)
Καλὴ χήρα Μαλατειανού	Παρασκευᾶς Δημήτρη
Καλὴ χήρα Γιώργη	Κυριάκος Δημήτρη
Θοδώρα χήρα Κουμάνενα	Μανώλης Παρασκευᾶ
2 Μαρία χήρα Μαδαμίνα;	9 Πετρῆς Μο...τς
Μαρία χήρα Γιώργη	Παπᾶς Κώστας
Μαρία χήρα Ἄλέξη	Μανώλης (I)Ξανάπουλος (Ξε-

- νόπουλος;)
 Σωτήρχος, τσαγκιάρης
 Φωκάς, τσαγκιάρης
 Λαμπρινός Μιχάλη
 Στέφανος, καλαφάτης
 10 Γιώργης Εύρου (ἢ Οὔρου)
 Δούκας Χρυσικοῦ
 Κώστας (Ι)Στρομονίτη;
 Κυριάκος Στρομονίτη;
 Γιώργος Στρομονίτη;
 Κομ<ν>ηνός Σπάση (ἢ Στάθη)
 Νέστωρ Νάτση (ἢ Μπάτση ἢ
 Γιάτση)
 11 Ἄντρεας Γιακουμῆ
 Γιάννης Ἄντρεα
 Δημήτρης Βελολιῆ;
 Σταμάτης Στρομόνη
 Παρασκευάς Βεργῆ
 Δήμος Παρασκευᾶ
 Μανώλης Νάτση (ἢ Μπάτση ἢ
 Γιάτση)
 12 Γιώργης, γαμπρός τοῦ Χωραφᾶ
 Μανώλης Γραμματικὸς
 Γιώργης Ἀρχάγγελου
 Μιχάλης Μέρτζιου
 Χριστοδούλης Μιχάλη
 Γιώργης, Ἄρναούτης
 Γιάννης Μονοούρη;
 13 Νικόλας, γαμπρός τοῦ Γιάννη
 Γιώργης Ράντου
 Δημήτρης Βελεχάνη (ἢ Βαλχάν)
 Ἐλευθέρης (Ἐλεβτέρη), γαμπρός
 τοῦ Δημήτρη
 Γιάννης Κελίπολη;
 Ἄβράμ, καλόγερος
 Πέγιος Βακαϊνή;
 14 Γιάννης Πέγιου
 Κυριάκος, καλόγερος
 Κώστας Κυριάκου
 Νικόλας Νόβακ
 Δήμος (Ι)Στάνη
 Γιάννης, γαμπρός τοῦ Νικόλα
 Μιχάλης Νόβακ
 15 Ἄποστόλης Πετρούνη
 Δήμος Μ.ο.οῦ;
 Σαραντινός Μα.αρα.ου;
 Φώτιος Μιχάλη
 Γιάννης Φώτιου
 Γιάννης (Ι)Γρυπάρη
 Δημήτρης Μερτικόπουλος (ἢ
 Κρητικόπουλος)
 16 Μιχάλης Δημήτρη
 Νικηφόρος Δημήτρη
 Κυριάκος .ολομοῦ
 Κώστας Στέφανου
 Γιάννης (Ι)Σκιαμιώτης
 Σαβάντης Γιάννη
 Μανώλης Ἀμάραντος¹
 17 Γιώργης Μανώλη
 Θωμάς Μανώλη
 Δημήτρης Κα.ράρης
 Ἄλέσο; Δημήτρη
 Δήμος Στέφανου
 Φωκάς Στέφανου
 Γιάννης Φωκά
 18 Γεράτος (ἢ Τρανός) Στέφανου
 Δημήτρης Καμάνη
 Γιώργος Κυριάκου
 Μανώλης Ἀπόστολου
 Δημήτρης Παλαμῆδη;
 Θόδωρος Ράλη
 Δημήτρης Κονταρῆ
 19 Λαμπρινός, συρμακέσης (τεχνί-
 της χρυσοκέντητων ὕφασμά-

1. Τὸ ἐπίθετο Ἀμάραντος συναντᾶται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ 1425 (Μέρτζιου, δ.π., σ. 50-51).

- των)
 Πάντο; Λαμπρινοῦ
 Χριστόδουλος Βκρμοδατ;
 Γιάννης Δημήτρη
 Πέγιος Κιούρτσου
 Γιάννης Δημήτρη
 Γιάννης Μιχάλη
 Γιώργης (Ι)Σπάλα
 Χαβλίδης; Σακαρινός;
 Νικόλας, κιομουρτζής (καρβου-
 νιάρης)
 Τζανής; Ντουμπρόβνικ
 Ντομένικος Μάγκου
 Μιχάλης, κιομουρτζής
 Ἄπόστολος, τσαγκιάρης
- 12b,1 Πέγιος, νταλιαντζής
 Μιχάλης, ξένος
 (Ι)Σταμπολής, ξένος
 Γιώργης Ντινε
 Μπαχαντινὸρ; ντεμουρτζής
 (σιδεράς)
 Μιχάλης Μαγνάλης;
 Δημήτρης Γόδης
- 2 Γιάννης Μπόχα;
 Παπὰς Φίλιππας
 Γιώργης Πανόρη (ἢ Γιαν-
 νούρη)
 Νάτσος, ἀραμπατζής
 Γιώργης Μερκούκα;
 Νικόλας Βέλιου (ἢ Δέλιου)
 Δῆμος Νικόλα
- 3 Ἀναστάσης Δημήτρη
 Μηνάς Δημήτρη
 Ἄργυρὸς Στέφανου
 Κώστας (Ι)Σταφίδης;
 Γιώργης, σανταλιτζής (βαρκά-
 ρης)
 Γιάννης Παρτέρης;
 Κωνσταντῖνος Σαφρέλου;
- 4 Γερο-Θωμάς Σαρῆ
 Μιχάλης Σεβρένη;
 Δότιμος Δήμου
 Καλὴ χήρα Νέδου
 Τριανταφυλλὴ χήρα Δημήτρη
 Θεοδώρα χήρα Σπάσε (ἢ Στάσε)
 Θωμαὴ χήρα Μανώλη
- 5 Καλὴ χήρα Κώστα
 Θωμαὴ χήρα Μανουήλου
 Εἰρήνη χήρα Ἀμάραντου
 Κιούρω χήρα Μανώλη
 Καλὴ χήρα Μιχάλη
 Κιούρω χήρα Στέφανου
 Χρυσοδωρία χήρα Μαχάνη;
- 6 Καλὴ χήρα Ράλη
 Τρανὴ χήρα Κώστα
 Εἰρήνη χήρα (Ι)Διάκου
 Κεράνα χήρα Καλογιάννη
 Εἰρήνη χήρα Φιλιππα
 Κιούρω χήρα Καβαλάρη
 Χρυσοδώρα χήρα Τσουκάλου
- 7 Εἰρήνη χήρα Κυριάκου
 Κομ<ν>ινὴ χήρα Ἀρμένη
 Μαρία χήρα Θεοδωρῆ
 χήρα Χρούσω
 Μαρία χήρα Ράλη
 Μαρία χήρα Φώτου
 Καλὴ χήρα Νικόλα
- 8 Μαρία χήρα Μονογιάννη
 Μαρία χήρα Κυριάκου
 Εἰρήνη χήρα Χρύσα<ν>θου
 Εὐτέρπη χήρα Μιχάλη
 Μαρία χήρα .ρά..ου;
 Κιούρω χήρα Μακρινοῦ
 Εὐδοκία χήρα Ἀντώνη
- 9 Κυρία χήρα (Ι)Στράντου
 Ντόμπρα χήρα Τσελνίκ;
 Γεράνη χήρα Δελοκούρα;
 χήρα Ἄννα Πλητος;
 Μαρία χήρα Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Θεοδώρα χήρα Μιχάλη

- Σιμώνη χήρα Γραμματικοῦ
Κατράδη; χήρα Παπᾶ
Εὐανθὴ χήρα Βλάδη
σπίτια 117
ἄγαμοι 12
χήρες 41
- 12 Συνοικία Ἁγίας Πε-
λαγίας (A γ α Ρ I α γ α)
- 13 Κώστας Γαυρᾶς
Μιχάλης Κοσμᾶ
Γιώργης Μιχάλη
Στέφανος Κάλυκα
Νικηφόρος Ἀλέξη
Γιάννης Κοσμᾶ
Δῆμος, μακελάρης
- 14 Γκίνης Στάγκου
Μπογντᾶν Γκίνη
Νικόλας, κεταντζής (πωλητῆς
λινῶν ὑφασμάτων)
Θόδωρος, γαμπρὸς τοῦ Δημήτρη
Δημήτρης Κύρκου
Νικόλας, τσαγκιάρης
Γιαννάκης Γκίνη
- 15 Γιάννης Κοντόλη
Ἄντρέας, κεταντζής
Ἄντρέας, καμπανάρης
Μιχάλης Καμάνδουκα
Δῆμος Βαγιωνᾶ
Δῆμος, παπουτσῆς
Γιώργης Γούναρης
- 16 Φωτεινὸς Γομάρης
Θόδωρος, παπουτσῆς
Ράλης Πετρῆ
Γιάννης, ὑφαντῆς (cüllâh)
Ὅμηρος; Νταμάρης
Μιχάλης Σταμάτη
Γιάννης Μιχάλη
- 17 Μανώλης Σαραντινοῦ
- Κώστας Στάθη
Δῆμος Κώστα
Γιώργης Ντορμῆ;
Σίμος Γιώργη
Μιχάλης Βεροιώτης
Δημήτρης Χρυσολιανὸς
- 18 Νικήτας; Δημήτρη
Μανώλης Δημήτρη
Μιχάλης Χρυσοκέφαλος;
Γιάννος Νίκου
Πέγιος Γιάννου
Κύρκος Μπρατοσλάβ
Γιάννης Δημήτρη
- 19 Σταμάτης Μενέλ(α)ου
Μανώλης Λεκάσου;
Μανώλης, τσαγκιάρης
Μιχάλης Πετρῆ
Μιχάλης Ράλη
Κώστας Μιχάλη
Μιχάλης Δημήτρη
- 20 Πάντης Μηνᾶ;
Ἄροστόδουλος; Μιχάλη
Στυλιανὸς Γιάννη
Δόικος Νικοσλάβ
Νικόλας Γιάννη
Κωνσταντῖνος Γιάννη
Γιάννης Μερτικοῦ (ἢ Κρητικοῦ)
- 13,a1 Ἄνδρόνικος Πολυγυριώτης
Παρασκευᾶς Λιβαδᾶ
Κυριαζής, καλαφατζῆς
Ἄντώνης Παρτέρης;
Μιχάλης Ντουσάν;
Γιάννης Γαυρᾶς
Μιχάλης Βρανᾶς
- 2 Συναδινὸς Ἄροστόδουλος
Πολίτης Στάνσε
Γιώργης, γαμπρὸς τοῦ Μυλωνᾶ
Δῆμος Καρακώτση;
Μέλκος; Λορεντάρης;
Μάγκος Πολίτη

	Γιώργης Παπα-Μανώλη	(Ι)Σταυρινὸς Μακρουμάχης
3	Γιάννης Μακρούλη	Σίμος, συρμακέσης
	Γιώργης ..ο.;	Παρασκευᾶς Νικόλα
	Θόδωρος Γιάννη	8 Μιχάλης Νικόλα
	Γιάννης Θόδωρου	Γιάννης Θεολόγου
	Μαστρο-Κύρκος	Θόδωρος Πάντη
	Γιάννης, ράφτης	Δῆμος Θοδωρῆ
	Λαμπρινός, τσαγκιάρης	Στόικος Δενάτση;
4	Δῆμος Καλοθινός;	Στέφανος Μπαλάνου;
	Μιχάλης Λάσκαρης	Γιάννης Σκολάρη
	Ἄγγελος Χαρκιανῆ	9 Δημήτρης Χαρτινός (Χαδρηνός)
	Παπᾶς Μακιός	Δημήτρης Σώνουμου; (Σο..μο)
	ἄλλος Γιάννης Καρτάλης	Μανώλης Δαμιανοῦ
	Παπα-Μιχάλης	Παρασκευᾶς Ρ.ρ..ου;
	Νικόλας Γιώργη	Πέγιος, τσαγκιάρης
5	Ἄντρεας Δημήτρη	Νάσος (ἢ Τάσος), τσαγκιάρης
	Νικόλας Μήλη;	10 Θόδωρος Μερλονο;
	Μανώλης Ἀστέρη	Γιάννης Θόδωρου
	Δούκας Ἀστέρη	Νικόλας Πρόγιου (ἢ Πρώτου)
	Μανώλης Πισπάτη	Μάνθος Νικόλα
	Γιάννης, ξένος	Μανώλης Παρασκευᾶ
	Θοδόσης Γιάννη	Γιάννης Παρασκευᾶ
6	Γιάννης Θοδόση	Χριστόδουλος Σταμάτη
	Νικόλας, ράφτης	11 Δῆμος Χριστόδουλου
	Γιάννης Βασίλη	Ράικος, ξένος
	Οὐρανὸς Νικόλα	Γιάννης Ράικου
	Γιάννης Οὐρανοῦ	Θόδωρος Κλαδάρας
	Νικόλας, τιμουρτζῆς (σιδεράς)	Γιώργης Μαγκλαβίκης
	Γιάννης Κάλαμος (ἢ Καλαμού-	Θόδωρος Γιώργη
	σης)	Στέφανος Ραδινιώτης ¹
7	(Ι)Στυλιανός, γκεμουτζῆς (ναυ-	12 Ἀληθινός; Γομάρη
	τικὸς)	Γιώργης Καβράκου;
	Νάκος, τσαγκιάρης	Σίμος Βελοκούρη;
	Θόδωρος Παστρινός;	Μανώλης Δεληγιάννου;
	Μιχάλης Κάλη	Μάρκος, τσαγκιάρης

1. Τὸ ὄνομα Ραδινός συναντᾶται συχνὰ ἀπὸ τὸν 10ο αἰ. καὶ μετὰ. Προέρχεται ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράδη, στὸ Ἀνατολικὸ Θέμα (Polem is, ὁ.π., σ. 171). Ἐνας Γιάννης Ραδινός βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1525 (Με ρ τ ζ ι ο υ, ὁ.π., σ. 50, 86). Ὁ Ραδινιώτης ποὺ ἀναγράφεται ἐδῶ πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἴδια καταγωγή.

- Πέγιος Γιώργη
 Παπὰς Ἀναστάσης
 13 Δῆμος Σερεσλῆς (ἀπὸ τὶς Σέρρες)
 Κάλλιστος; γκεμουτζῆς
 Δημήτρης Παγάνας
 Ἀναστάσης Δημήτρη
 Νέστωρ Δημήτρη
 Νικόλας Ξενομάτης
 Θόδωρος .ορ.ντάρ
 14 Ντογάν, γκεμουτζῆς
 Μαστρή-Μπαρμπέρης
 Νικόλας Δημήτρη
 Νικόλας Δημήτρη
 Στέφανος Μέλκου (ἢ Μέλφου)
 Νικόλας Πρόκουρα;
 Δημήτρης Ράβη
 15 Γιάννης Μαλάκης
 Παπὰς Θόδωρος
 Σταμάτης Παπα-Θόδωρου
 Δῆμος Μίμου (ἢ Μήτσου)
 Δημήτρης, τσαγκιάρης
 Παρασκευάς Δημήτρη
 Χριστόδουλος Δημήτρη
 16 Δῆμος Κολαμάχη
 Κύρκος Πρώιου (ἢ Πρώτου)
 Κυριάκος Παυλῆ
 Γιάννης Κυριαζῆ
 Δημήτρης Κυριώτη
 Ἀντρέας, ξένος
 Ἀνδρόνικος Μανώλης
 17 Ἄγγελος Στάγκου
 Γιάννης Πέγιου
 Γιώργης Δημήτρη
 Γιάννης Δημήτρη
 Νικόλας, γαμπρὸς τοῦ Μακορνῆ;
 Στάθης, γαμπρὸς τοῦ Γρόλιου
 (Ι)Σφραντζῆς Τζανῆ
 18 Χριστόδουλος Κάλη
 Κώστας Τριφύλλη
 Νικόλας Στάγκου
 Μανώλης Πολίτη
 (Ι)Στάγκος (ἢ Στάικος) ..ολίτη;
 Μιχάλης Ντομπρολίτη;
 Δημήτρης Συναδινοῦ
 19 Παπα-Θόδωρος
 Κώστας Παπα-Θόδωρου
 Ράλης Καβαλίτη;
 Γιώργης Σταθόπουλος
 Γιάννης Μονωτᾶ (ἢ Μοθωνᾶ)
 Γκίνης Δήμου, τσαγκιάρης
 Γιώργης Μαυραμπίτης
 20 Φάνης Κρητικός
 Γιώργης (Ρ.:α)
 Μιχάλης Παπαδόπουλος
 Ἀργυρὸς Θόδωρου
 Θόδωρος, μογιατζῆς
 Δημήτρης, μαρμαράς
 Μανώλης Δημήτρη
 21 Ἀντώνης, καμπούρης
 Θόδωρος, μυλωνάς
 Ἀντώνης Νικόλα
 Θόδωρος Γιάννη
 Μιχάλης Καλιώτης (ἢ Καλού-
 πης)
 Ἄγγελῆς Κώστα
 Λονταρινὸς Κώστα
 13b,1 Δημήτρης Γιώργη
 Γιώργης Δημήτρη
 Γιώργης, κασάπης
 Γιάννης Γιώργη
 Γιώργης Μάνεση (ἢ Μαλέσα)
 Γιάννης Βατάτζης
 Ἀντρέας Γιάννη
 2 Δῆμος Γαϊτάνης
 Φραντζέσκος Παρτέρη;
 Μανώλης Κενόρια;
 Μαυρῆς Φωτάλη; (Κουτάλη;)
 Στάγκος Ντραγάντη
 Δῆμος Φῶτη
 Γιώργης Δήμου

<p>3 Νικόλας .ρ...α;
Ἐντῶνης (Ι)Σκολάρη
Δημήτρης (Ι) Σκολάρη
Μανώλης Ἐντῶν
Πετρῆς, ἀπελευθερὸς Χατζη-
Νούσου
Στάνος (ἢ Στάγιος) Δημήτρι
Χριστόδουλος Στάγκου</p>	<p>8 Παπὰς Κώστας
Δημήτρης Παπᾶ
Ἐπόστολος Παυλῆ
Γιάννης Δαμιανοῦ
Μαυρίδης Γιάννη
Ἐγάπιος (ἢ Ἐγαπητὸς) Συνα-
δινοῦ</p>
<p>4 Δῆμος Πανάγιου
Φίλιππος Σταμάτη
Παρασκευᾶς Βάκα
Νικόλας Βάκα
Δημήτρης Γιάγκου
Νικόλας Στάσε
Δῆμος Γιώργη</p>	<p>9 Νίκος (ἢ Πέτκος) Νικόλα
Στάγκος Δῆμου
Μανώλης Ἐργυρόπουλος
Γιάννης Μιχάλη
Θόδωρος, τσαγκιάρης
Δημήτρης Γαυράς
Παπα-Μανώλης Δημήτρι
Νικόλας Πολίτη</p>
<p>5 Πέγιος Δόικου
Δῆμος ;
Ράλης Βάκα
Μιχάλης Ράλη
Πέγιος, χαμάλης
(Ι)Στουγιάν Φώτου (ἢ Κόλου)
(Ι)Σταμάτης Βάκα</p>	<p>10 Νικόλας Παλαιολόγος¹
Θόδωρος Δημήτρι
Μάρα χήρα Ἐργυρόπουλου
Κιούρω χήρα Γαυρᾶ
Σιμώνη χήρα Κάλυα
Μαρία χήρα Κοσμᾶ
Μαρία χήρα Ράικου</p>
<p>6 Δῆμος Πέγιου
Γιώργης Δῆμου
Δημήτρης Νικόλα
Θωμάς Γιώργη
Δῆμος Θωμᾶ
Νικόλας Κομπόλα;
Γιάννης Γιώργη</p>	<p>11 Θεοδώρα χήρα Μάρκου
Κυράνα χήρα Στάγκου
Κυριάκω χήρα Νίκου (ἢ Πέτ-
κου)
Θεοδώρα χήρα Σωτήρκου
Σταμάτα χήρα Στάγκου
Θεοδώρα χήρα Σταυρινοῦ
Ἐσημίνα χήρα Στέφανου</p>
<p>7 Στάγκος Σπάσε (ἢ Στάσε)
Γιάννης Ἐρνᾶς
Γιώργης Δημήτρι
Μο.σα, ξένος
Ράλη Δόμου
Δόμος Ράλη</p>	<p>12 χήρα Καλῆ
Μαρία χήρα Πετρῆ
Μαρία χήρα Γιάννη
Κιούρω χήρα Μίρκου</p>

1. Στὸ περιθώριο τοῦ χφ., γραμμένη ἀνάποδα, ὑπάρχει ἡ σημείωση: «Στὰ χέρια του ὑπάρχει αὐτοκρατορικὴ ἀπόφαση ποὺ λέγει νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὸν κεφαλικὸ φόρο, τὴ σπέντζα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκτακτοὺς φόρους» (haraçtan ve ispençden ve sa' ir 'avariz-i divaniyeden mu'af ve müsellemler ola diyü elinde hükm-i hümayûn var).

	Μαρία χήρα Γερο-Ράλη;		Λαμπρινή χήρα Σαντίκ;
	Κιούρω χήρα Ζούρη;		Θοδώρα χήρα Νικόλα
	Ειρήνη χήρα Μανώλη		Κιούρω χήρα Σαρβάνη;
13	Θοδώρα χήρα Δημήτηρ	17	χήρα Μαρία, ἀπελεύθερη Σαμου-
ήλ
	Μαρία χήρα Ξάνθου		Κυράνα χήρα Μουσταφᾶ
	Μαρία χήρα Ράλη		Μαρία χήρα Καρλίκη;
	Κιούρω χήρα Γιάννη		Ἐλενα χήρα Νικόλα
	Πολυ:οκα χήρα Μιχάλη		Μαρία χήρα Σίμου
	Θοδώρα χήρα Νικοσλάβ		Νικόλαινα χήρα Α..λου
	Κομ(νη)νή χήρα Ραδισλάβ		Θωμαή χήρα Μελαχροινού ²
14	Μαρία χήρα Λιβραῖ	18	Ἐλένη χήρα Δημήτηρ
	Θοδώρα χήρα Ἀντάρ; (ἢ Ἀν-
μπάρ);		Κυριακή χήρα Δήμου
	Ειρήνη χήρα Καμηλάδη;		Θοδώρα χήρα Χατρινού;
	Μαρίκα χήρα Καλούδη		Μαρία χήρα Παρασκευᾶ
	Μαρίνα χήρα Καδένα (ἢ Καού-
να)		Μαρία χήρα Προβατάρη
	Δραχώρα; χήρα Γιάννη		Καλή χήρα ξένου
	Ειρήνη χήρα Γραμματικοῦ		Ειρήνη χήρα Κλάβα;
15	Θοδώρα χήρα Καραμούτζη	19	Ἐλένη χήρα Μανώλη
	Μαρίνα χήρα Παλατιανή		χήρα Ζηνοβία;
	Μετοκή (ἢ Μετοχή) χήρα Βα-
σίλη		Καλή χήρα Σταμάτη
	Θοδώρα χήρα Κύρκου		Ειρήνη χήρα Λορεντάρη;
	Ειρήνη χήρα Ρούσου		Συναδινῶ χήρα Πανωμύτη;
	Θοδώρα χήρα ξένου		Θοδώρα χήρα Γιώργη
	Καλή χήρα Βασίλη	20	Ἐλενα χήρα Γιώργη
16	Θοδώρα χήρα Λάσκαρη ¹		Θοδώρα χήρα Καλανάχη; (;λα-
άχ)
	Μαρία χήρα Μαυρανίτη		Μαρία χήρα Κομρίλου;
	Καλή χήρα Γαρ.άτζου;		Μαρία χήρα Δημήτρη
	Κυράνα χήρα Ἀσὲν		Καλή χήρα Δημήτρη
			Θοδώρα χήρα Μάνη

1. Τὸ ὄνομα Λάσκαρης θεωρεῖται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Καππαδοκία, ἀπὸ τῆ λέξη δάσκαρης (δάσκαλος) (P o l e m i s, ὀ.π., σ. 139). Ἐνας Πασχάλης καὶ ἓνας Δημήτριος Λάσκαρης ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1425 (Μ έ ρ τ ζ ι ο υ, ὀ.π., σ. 50). Ἐπίσης ἓνας Γεώργιος Λάσκαρης-Δεφάλα (ὀ.π.). Γύρω στὰ 1489-1492 πέρασε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὁ Ἴανος Λάσκαρης, γνωστός λόγιος ποῦ συνετέλεσε στὴ διάδοση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στὴ Δύση, καὶ βρῆκε ἄλλους μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο, ἴσως συγγενεῖς του (βλ. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Α', σ. 330 κ.έ.).

2. Τὸ 1425 ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη οἱ Δημήτρης, Γιάννης, Δούκας καὶ Ἀλέξης Μελαχροinoί (Μ έ ρ τ ζ ι ο υ, ὀ.π., σ. 50-51).

	Καλὴ χήρα Θόδωρου	Παρασκευὰς Κατράδη;
	Κιούρου χήρα Τριφύλλη;	Γιάννης Παρασκευᾶ
21	Μαρίνα χήρα Καλούδη	Δῆμος Σομόρη;
	Ρούσκη χήρα Πολίτη	Γιάννης Σωτήρη;
	Εἰρήνη χήρα Συναδινού	Νικόλας Σωτήρη;
	Μαρία χήρα Μοθωνᾶ (ἢ Μονω-
τᾶ)	Μιχάλης Νταμετζῆ (ἢ Κάμτση)
	Ἄγγελίνα χήρα Μαρίνη (ἢ
Μαρτίνη)	7 Δῆμος, σαμαράς
	Φωτεινὴ χήρα Μερντάνη; (ἢ
Μερκάτη)	Ἄναστάσης Δήμου
	Μαρία χήρα Καμπούρη	Δῆμος ...ντελα.α;
14a,	1 Σιμώνη χήρα Στέφανου	Γιάννης, σαμαράς
	Εὐδοκία χήρα Σταμνᾶ	Θόδωρος Παύλου
	Ἑρμίνια χήρα Δημήτρη	Γιάννης ..ρ.βα;
	Ράδα χήρα Στάσε	Α(ϋ)γουςτος Φωκᾶ (ἢ Δούκα)
	Μαρία χήρα Στάγκου	8 Γιώργης Κανάρης (ἢ Κανάδης)
	Καλὴ χήρα Ρουσώνα;	Δῆμος Κανάρης (ἢ Κανάδης)
	χήρα Παρασκευή, ἀπελεύθερη	Νικόλας Κανάρης (ἢ Κανάδης)
	Γιωσήφ	Κυριάκος Κανάρης (ἢ Κανάδης)
2	Μαρία χήρα Μοδινού;	Μανώλης Κώστα
	χήρα Εἰρήνη, ἀπελεύθερη Κα-
ταρμᾶ;	Κωνσταντῆς Ντόσκοου
	Στάνα χήρα Δημήτρη	Συναδινός Σταμάτη
	χήρα Θεοκία;	9 Μιλώσης, σαμαράς
	Γεωργία χήρα Παπᾶ	Ἄλέξης, γουρουνάρης
	Ἄνάστω χήρα Πολυμένη (ἢ
Πουλημένη)	Δῆμος Μπογντάν
	Θοδώρα χήρα Τρανοῦ	Δῆμος (I)Ξασόπουλος
3	Κυριάκω χήρα Θεοδωρῆ	Νικόλας Πετρῆ
	Συναδινῶ χήρα Δαμιανοῦ	Γιάννης Μοσκαλινού;
	Μαρία χήρα Στανισλάβ	Βάκ.ο; Δομένικου
	Μαρία χήρα Στάγκου	10 Θόδωρος Βαλχάτς
4	σπίτια 251	Γιάννης Βαλχάτς
	ἄγαμοι 17	Ἄθανάσης Νικηφόρου
	χῆρες 100	Μανώλης Λασπούρα;
		Θόδωρος Ἄηδονᾶ
5	Συνοικία Χρύσα	Δῆμος Ἄηδονᾶ
		Μαρίνης Κώστα
6	Ἄλέξης Σεβαστοῦ Γιάννη	11 Κυριάκος Δημήτρη
		Θόδωρος, παπουτσής
		Κώστας Λαυρέντη
		Δῆμος Παπα-Θωμᾶ
		Νικόλας Μητριάλια;
		Στρατῆς Ἄνδρωνᾶ

- Χριστόδουλος Λιόλιου
- 12 Θωμάς (Ι)Ξολοφόρ;
Παρασκευάς, τσουκαλάς
Γιώργης Λιόλιου (ἢ Πούλιου)
Γιάννης Λιόλιου (ἢ Πούλιου)
Θόδωρος Κώστα
Γιάννης, Βούλγαρος
Δῆμος Ἐνδρώνη
- 13 Πετρῆς Ἀθανάση
Μιχάλης Σωτήρη
Χριστόδουλος Μιχάλη
Δῆμος Μαντουκᾶ (ἢ Μαντουφᾶ)
Δῆμος Ἀλέξη
Μιχάλης Νικόλα
Γιώργης Γομάρη
- 14 Κώστας Βλαμάδα;
Θόδωρος Κώστα
Δῆμος Ἀλέξη
Μιχάλης, γαμπρὸς τοῦ Ἀλέξη
Γιάννης Νικήτα
Σταμάτης Βαρτάνης;
Νικόλας Δήμου
- 15 Δῆμος Ἐλμπασάν;
Δῆμος Μαυρομάνης (ἢ Μαυρομάτης)
Σταμάτης Μαυρομάνης (ἢ Μαυρομάτης)
Γιώργης Κώστα
Στέφανος Κώστα
Γιάννης Παραγωνίτης;
Μανώλης Παραγωνίτης;
- 16 Μιχάλης Σουλάντου;
Κώστας Μιχάλη
Πετρῆς Μονομάχος
Θόδωρος Νικήτα
Μιχάλης, σαμαράς
Γιώργης Κώστα
Γιώργης Μάνη (ἢ Μαμη)
- 17 Μελαχροινὸς Γιώργη
Μιχάλης Νίκου (ἢ Πέτκου)
- Γιάννης Μάνεση
Δῆμος, μακελάρης
Φωκᾶς (ἢ Δούκας) Στέφανου
Γιάννης Παλιούρα
Μανώλης Παλιούρα
- 18 Κώστας Παλιούρα
Δῆμος Τσεκούρη
Μιχάλης Τσεκούρη
Μανώλης Μιχάλη
Δῆμος Μάτη (ἢ Μάνη ἢ Μάλη)
Ἄντρεᾶς Δημήτρη
Δῆμος Παπᾶ
- 19 Τρανὸς Δήμου
Μιχάλης Στρατῆ
Γιώργης, σπανὸς
Μανώλης Χαλακρεμωνίτη;
Μανώλης Κρητικόπουλος
(ἢ Μερτικόπουλος)
Δῆμος Μανώλη
Ἄντρεᾶς Γιάννη
- 20 Γιάννης Σταθᾶ
Δῆμος Γκόβαλα (ἢ Γκαβαλᾶ)
Νικολατζινὸς Μανώλη
Κώστας Μαυρογιάννη
Κυριάκος Κώστα
Γιάννης Μαδιάνη;
Θωμάς Κωνσταντινίου
- 21 Κυριάκος Νέστορα
Χριστόδουλος Νέστορα
Γιώργης Λουκᾶ (ἢ Νούκα)
Δῆμος Κιουτσούκ (μικρὸς)
Γιώργης Γιάννη
Γιάννης, ξένος
Παναγιώτης Λιόλιου
- 14b,1 Μανώλης Μητρούση; (ἢ Μέρος;)
Μανώλης Σεντ. ἄν;
Μιχάλης Δούκα (ἢ Φωκᾶ)
Δῆμος Δάκα (ἢ Βάκα ἢ Δάφα)
Δῆμος Μόστρα

- Δῆμος Κούκου
 Γιάννης Βούρτσου
- 2 Χριστόδουλος Γιάννης
 Μιχάλης Βάτουνα (ἢ Βαγιώνα)
 Ἄντριανὸς Σαλαγοῦ;
 Δῆμος Μαυρογιάννης
 Μανώλης Σαράντη
 Κυριάκος Μανώλη
 Κώστας Μανώλη
- 3 Γιώργης Νόβακ
 Γιάννης Νόβακ
 Δῆμος Νόβακ
 Πετρῆς Κοντογιάννη
 Νικόλας Μπογντάν
 Μιχάλης Νικόλα
 Τρανὸς Δερκομάνου;
- 4 Κώστας Παπᾶ
 Κυριάκος Κώστα
 Μανώλης Γιώργη
 Φίλιππας Δημήτρη
 Κώστας Δημήτρη
 Χριστόδουλος Κώστα
 Παυλῆς Γιάννη
- 5 Κιούρω χήρα Δημήτρη
 Καλὴ χήρα Πανάγιου
 Παρασκευὰ χήρα Ζήσιμου;
 Μαρία χήρα Κάμτση;
 Κιούρω χήρα Ξένου
 Εἰρήνη χήρα Μουχλιᾶ
 Δουκιάνη χήρα Δημήτρη
- 6 Μαρία χήρα Φωτάκα
 (Ι)Ξάσω χήρα Πολίτη
 Κιούρω χήρα Ἀντώνη
 χήρα Ἀναστασία
 (Α)σμάνα χήρα Λιόλιου (ἢ Πού-
 λλου)
 Εἰρήνη χήρα Κώστα
 Γιοβάνα(;) χήρα Μπαλαμπάν;
- 7 Εἰρήνη χήρα Ξένου
 Συναδινὴ χήρα Θεοδωρῆ
- Μαρίκα χήρα Μεταξᾶ
 Θωμαὴ χήρα Ἀλέξη
 Καλὴ χήρα Δημήτρη
 Σιμώνη χήρα Βαρτιάνη;(Βαρτάν)
 Παρασκευὰ χήρα Μαυρανίτη
 (ἢ Μαυραμπίτη)
- 8 Μαρία χήρα Μαυρογιάννη
 Κιούρω χήρα Τρανοῦ
 Θεodώρα χήρα Παραγωνίτη
 Καλὴ χήρα Ἄρων
 Σταματία χήρα Κώστα
 Μαρία χήρα Μιχάλη
 χήρα Χρυσοπουλιανῆ
- 9 Θωμαὴ χήρα Γιώργη
 Θεodώρα χήρα Ἀνδρόνικου
 Καλὴ χήρα Κρητικόπουλου
 (ἢ Μερτικόπουλου)
 Μαρία χήρα Δήμου
 Μαρία χήρα Ράντιτς;
 Ἄγγελίνα χήρα Στέφανου
 Σταματίνα χήρα Στάγιου (ἢ Στά-
 νου)
- 10 Θεodώρα χήρα Μεχμέτ
 χήρα Μαρία, καλόγρια
 Εὐφροσύνη χήρα Δημήτρη
 Μαρία χήρα Κορομούδη
 Καλὴ χήρα Μανώλη
 Κωσταντινὴ χήρα Ράικου
 Καλὴ χήρα Κυριάκου
- 11 Φωτεινὴ χήρα Κωσταντίνου
 χήρα Μαρία
 Ἐλένη χήρα Γιώργη
 Εἰρήνη χήρα Νικόλα
 Εἰρήνη χήρα :ο.:ντιμ;
 Μαρία χήρα Μαρίνου
 Τρανὴ χήρα Τετραμάτη
- 12 Μάρα χήρα Δούκα (ἢ Φωκᾶ)
 χήρα Χριστιάνα
 Ράντα χήρα Ξένου
 Σταμάτα χήρα Πετροῦνη

- Ειρήνη χήρα Λιόλιου
- 13 σπίτια 127
 ἄγαμοι 13
 χήρες 54
- 14 Συνοικία Ὁμοφλοῦ
 (Οφαίου)
- 15 Δημήτρης Ἀκρίτης
 Μανώλης Ἀκρίτης
 Κυριάκος Πρώγιου (ἢ Πρώτου)
 Γιώργης Λασπούρη
 Γιάννης Λασπούρη
 Πετρῆς Δημήτρη
 Γιώργης Ἀλακάση
- 16 Νικόλας (Ι)Γρυπάρη
 Δήμος Δουρκάν;
 Κώστας Δουρκάν;
 Μανώλης Χαρίτη
 Γιώργης Μανώλη
 Ἀλέξης Καδράμη
 Δήμος Μήλιου
- 17 Γιώργης Μέλου
 Γιώργης Κρικέλας;
 Θόδωρος Κρικέλα
 Μιχάλης, ξένος
 Δημήτρης, διάκος
 Γιάννης Ἀντρώνα
 Πολίτης Μπερμπερίτση;
- 18 Νάσος Μπερμπερίτση;
 Μιχάλης, σαμαράς
 Δημήτρης, σαμαράς
 Γούντας, καβαλάρης
 Μιχάλης, γαμπρός τοῦ Κρικέλα;
 Δημήτρης Ἀγαπητοῦ (ἢ Ἀγά-
 πίου)
 Δήμος Καρακάλου (ἢ Καραφλοῦ)
- 19 Κώστας Δήμου
 Γιώργης Κρικέλα
 Δήμος Στέφανου
 Δήμος Στέφανου
- Θόδωρος, γαμπρός τοῦ Δήμου
 Δήμος Θεοδόση
 Μιχαῆλ Κώστα
- 20 Νικόλας Μιχαῆλ
 Μονομάχος Ἄτρα;
 Νικόλας Φιλομάτη (ἢ Φιλομάρα)
 Γιώργης, σαμαράς
 Δήμος, ὑπηρέτης τοῦ Μονομά-
 χου
 Γιώργης Μόραλης
 Πέγιος Πολίτης
- 15a, ΙΝέστωρ Κιούρου
 Θόδωρος, σαμαράς
 Κόλος, ράφτης
 Μανώλης Σαβάντης
 Μακραμάς Φωκᾶ (ἢ Δούκα)
 Ἀβρόσκος (Ἀμβρόσιος;), καλό-
 γερος
 Ματθαῖος, καλόγερος
- 2 Γιάννης Γραμματικὸς
 Γιώργης, Ἀρναούτης
 Δήμος, τσομπάνος
 Δήμος Ἀστάλ;
 Δήμος Κλοντηρᾶ;
 Μάρια χήρα Μιχάλη
 Κιούρω χήρα Δημήτρη
- 3 Σταμάτα χήρα Σταμάτη
 Θωμαῆ χήρα Χρυσάφη
 Μαρία χήρα Πολίτη
 Καλὴ χήρα Ἀντώνη
 Δημήτρη χήρα Μπάκαρου;
 Εἰρήνη χήρα Σίμου
 Δουκιάνη χήρα Στέφανου
- 4 Καλὴ χήρα Λιόλιου
 Κυριάκω χήρα Θεοδωρῆ
 Θεδώρα χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Κιώρκου (Γιώρ-
 γου)
 Μαρίνα χήρα Σαμαρᾶ
 Στοῖνα; χήρα Δούκα (ἢ Φωκᾶ)

- 5 σπίτια 51
 ἄγαμοι 3
 χῆρες 15
- 6 Συνοικία Καταφυγή
- 7 Ἀναστάσης, ταστῆς (λιθοξό-
 ος)
 Βασιλικὸς Δημήτηρ
 Κομνηνὸς Καταγώνη; (ἢ Κα-
 ναγούτς)
 Δημήτρης Παπαδόπουλος
 Μανώλης Παπαδόπουλος
 (Ι)Στρέντσο; Ντουσλή;
 Δήμος (Ι)Στρέντσου;
- 8 Γιώργης Χουχουλομύτης
 Βασιλικὸς Συναδινοῦ
 Γιάννης Πετράλη
 Συναδινοῦ Γιάννη
 Σταμάτης Δήμου
 Γιάννης, καλόγερος
 Γιάννης Δουκιάνη
- 9 Φωκάς (ἢ Δούκας) Λαγονίτη
 Μαῖστρο-Λαγονίτη
 Κατάκαλος, χῆρος
 Γιωργάκης Παυλῆ
 Νικόλας Ραντοσλάβ
 Γιάννης Νικόλα
 Ραντοσλάβ Γιάννη
- 10 Ἀντριανὸς Γαλανοῦ(ἢ Γαλάτου)
 Δήμος Καρακάρση;
 Μανώλης Κλιβανᾶ;
 Δέλκος Παπα-Μιχάλη
 Νόβακ Δημήτηρ
 Μανώλης Νόβακ
 Κυριάκος Γιάννη
- 11 Θόδωρος Εὐλαλόπουλος
 Δημήτρης Καστρῆ
 Κώστας Καστρῆ
 Γιάννης Καλονᾶ
 Μονομάχος Γαλανούλα (ἢ Γα-
 λατούλα)
- Φίλιππας Μονομάχου
 Γιάννης Ρασκάδο;
- 12 Νικόλας Μέρτζου (ἢ Μέρντου)
 Δήμος Κάλυκας
 Κωνσταντίνος Ἄντλου;
 Κώστας Κεραμάρης
 Θόδωρος Παρασκευᾶ
 Δήμος Τράντης
 Θόδωρος Δήμου
- 13 Δημήτρης Ὁγλομάχος;
 Ἀντώνης Διπλορκιάχ;
 Βασιλικὸς Γαλανὸς
 Μανώλης Λάσκαρης
 Βασιλονίτης Γαλατούλα
 Ἀνδρόνικος Ρουσῶνα
 Πετρή Μαυρανίτης
- 14 Μανώλης Κολοκυθᾶς
 Ἄγγελος Μανώλη
 Δήμος Πελινάκης;
 Θόδωρος Ρασοπαπᾶ
 Μανώλης Κυδώνης
 Γιώργης, ξένος
- 15 Γιάννης Μαγκλάρας
 Μανώλης Δουκιάνου
 Γιάννης Δουκιάνου
 Μιχάλης Στάγκου
 Μπόγδανος Μελισσινὸς
 Λάζαρης Ἀντρέα
 Δήμος Λάζαρη
- 16 (Ι)Στάλης; Ράλη
 Γιάννης Δήμου
 Γιάννης Θόδωρου
 Δήμος Θόδωρου
 Μανώλης Θόδωρου
 Πολίτης Δοξαρά
 Σταμάτης Ντουμλάρης;
- 17 Πέγιος, τσαγκιάρης
 Θόδωρος Πετρή
 Μουζάκης Δήμου
 Πολίτης, μαραγκὸς

	Γιάννης Θόδωρου	χήρα Κυράνα
	Γιάννης, άλευράς	χήρα Έλένη
	Γιώργης Άρχάγγελου	χήρα Μαρία
18	Δήμος Ρουσάνα	3 χήρα Κορινώ (ή Κομνηνού)
	Κάμενετς; Ξένος	Μαρία χήρα .ρά.νταση;
	Γιώργης Δημήτρη	χήρα Θωμαή
	bastina Κώστα και του γιού του	χήρα Κυράνα
	Παπα-Ραντοσλάβ	χήρα Ντίνα
	bastina Ειρήνης και του γιού	χήρα Ειρήνη
	της Μονομάχου	χήρα Δημητρώ
	bastina Κυριάκου, του πατέρα	4 σπίτια 80
	του Δήμου, και του γιού του	άγαμοι 5
	bastina Ισ.α.;λαρ και του γιού	χήρες 34
	του Θόδωρου	
19	Δημήτρης Κιούρου	5 Συνοικία Άχειροποίητου (Ahioplit)
	Θοδώρα χήρα Στέφανου	6 Θωμάς Άντρέα
	Τριανταφυλλή χήρα Καναγούτς;	Νικόλας Ντόσκο
	Ειρήνη χήρα Φλωμάρη;	Άγγελος Ντόσκο
	χήρα Σούτσα	Δήμος Ντόσκο
	Ειρήνη χήρα Ματρίνου;	Κομ <v> ηνός, Ξένος
	Ειρήνη χήρα Κρητικού (ή Φράγκου)	Μανώλης Περδίκη
20	Ειρήνη χήρα Δουκιάνη	Γιάννης Γεράκη
	χήρα Νεστορίνα;	7 Θόδωρος, μαρμαράς
	Άργυρη χήρα Καλούδη	Δούκας Άργύρη
	άλλη Ειρήνη χήρα Μαρίνου	Γιάννης Μιχάλη
	Σταμάτα χήρα Πέγιου	Κώστας Μιχάλη
	Μαρίνα χήρα Ίσόφονου;	Χριστόδουλος, μακελάρης
	Συμωνή χήρα Πάρη	Κυριάκος Καλούδη
15β,	Μαρία χήρα Φώτη	Γιώργης Γιάννη
	χήρα (Ά)Σμάρα	8 Δούκας Γιάννη
	χήρα Ντόμπρα	Κυριάκος Γιάννη
	χήρα Ευδοκία	Άγαπητός Σάνη;
	Μάρα χήρα Γκάσου;	Θόδωρος Νικόλα
	χήρα Θοδώρα	Γιώργης Γομνατάρης;
	χήρα Κατερίνα	Γιάννης Γιώργη
2	χήρα Μαρίνα	Γιώργης Δημήτρη
	χήρα Μηλίτσα (ή Φιλίτσα)	9 Δημήτρης Γιώργη
	χήρα Κιούρω	Γιώργης Μανώλη
	χήρα Δουκιάνα	Θόδωρος Κώστα

- Νίκος (ἢ Πέτκος) Πέντρου
 Νικόλας Δημήτρη
 Στέφανος Ραδουνη
 Θόδωρος Μαρκαιάννης;
 10 Παρασκευάς Δημήτρη
 Πέγιος Δημήτρη
 Δημήτρης Πέγιου
 Μανώλης Πέγιου
 Ράλης Πέγιου
 Γιάννης Μιχάλη
 Κώστας Μιχάλη
 11 Ἀντρόνης Μιχάλη
 Μιχάλης Πουρνάρα
 Μανώλης Μιχάλη
 Γιώργης Ράικου
 Ἀθανάσιος Γιώργη
 Πολίτης Ράλη
 Δῆμος Νικόλα
 12 Κώστας Μερκούρη
 Ἀλέξης Παλαιολόγος
 Χαμαμύτης; Παλαιολόγος
 Παυλῆς Γκιόν
 Πετρῆς Γιώργη
 Γιάννης, μπαρμπέρης
 Ἀπόστολος Γιάννη
 13 Γιάννης Μότσαρ;
 Γιάννης Κώστα
 Συναδινὸς Χριστόδουλου
 Ράικος, ντερζῆς (ράφτης)
 Ἀλέξης Πέτρου
 Μάρκος Δήμου
 Γιάννης Ἀλέξη
 14 Δούκας Ἀλέξη
 Παυλῆς Ἀλέξη
 Πέγιος Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Πέγιος Μπογνάν
 Παπὰς Πετρῆς
 Παπὰς Θόδωρος
 Δημήτρης Δεσ..αλου;
 15 Πέγιος Στάγκου
 Παρασκευάς Τρόμου;
 Μιχάλης Δινάνη; (Δ..α.η)
 Γιάννης Δημήτρη
 Πέγιος Δημήτρη
 Μιχάλης Δημήτρη
 Θόδωρος Μιχάλη
 16 Κώστας, γαμπρὸς Στρομονίτη;
 Κώστας Ραδηνοῦ
 Κυριάκος Γιώργη
 Ντόμπρη Ἀνδρωνᾶ; (Α..ρο.α)
 Θόδωρος Βλάχος (Ulaho)
 Μανώλης Μοδινοῦ
 Σίμος Μανώλη
 17 Βλαδισλάβ Δημήτρη
 Δημήτρης Παπαδόπουλος
 Γιώργης Δημήτρη
 Τρανὸς Στυλιανοῦ
 Παπὰς Θόδωρος
 Δημήτρης Παπα-Θόδωρου
 Σταμάτης Δημήτρη
 18 Γιάννης Ντάρα
 Δῆμος Γιάννη
 Ἀντώνης Γιάννη
 Ἀντώνης Κυριάκου
 Γιάννης Μερτικόπουλος(ἢ Κρη-
 τικόπουλος)
 Φίλιππας Γιάννη
 Φιλόξενος Βάραγγος
 19 Δῆμος, κουγιουμτζῆς (κοσμημα-
 τωπῶλης)
 Νικόλας Μερκι.ο;
 Γιώργης Χαιρόπουλος;
 Μίχος Κάλη
 Νικόλας Μίχου
 Θόδωρος Κώστα
 Στόικος Μίχου
 20 Παρασκευάς Ράδιτς
 Δημήτρης Κατράδης
 Μανώλης Δημήτρη
 Κώστας, χαλβαδάς

- Κώστας Γκίνη
 Λιόλιος Ντόμου
 Νικόλας Δήμου
 16α, 1 Δῆμος Παρασκευᾶ
 Φίλιππος Γιάννη
 Γιάννης Ἀλέξη
 Ἀνδρόνικος, μαρμαράς
 Δημήτρης Γραμματικός
 Γιάννης Μουσογιάννης
 Δῆμος Μανώλη
 2 Δημήτρης (I) Στρομοπολίτη;
 Κυριάκος Δημήτηρ
 Γιώργης Στρομοπολίτη;
 Χριστόδουλος Γιάννη
 Κυριάκος Θωμᾶ
 Χριστόδουλος Μοσκογιάννη
 Δημήτρης Μελαχροινός
 3 Γιάννης Ἀργυρόπουλος¹
 Μανώλης (I) Σ.μα.μ.ρ;
 baština Νικόλα καὶ τοῦ γιοῦ του
 Μανώλη
 baština τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας
 καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀντρέα Μο-
 δινοῦ
 χήρα Σιμωνᾶ
 Μαρία χήρα Γιάννη
 Μαρία χήρα Πολίτη
 4 Κιούρω χήρα Σταμάτη
 Σταμάτα χήρα Τορνίκη;
 Θεodώρα χήρα Χριστόδουλου
 Σταμάτα χήρα Οὐρανοῦ
 Σταμάτα χήρα Δημήτηρ
 Θεodώρα χήρα Μιχάλη
 Μαρία χήρα Τρικαλλινιώτη;
 5 Κιούρω χήρα Θεodωρου
 Καλή χήρα Μοδινοῦ
 Σταμάτα χήρα Πετρῆ
 Μαρίνα χήρα Ράλη
 Ντόμπρα χήρα Νικόλα
 Πρώτη; χήρα Παλαιολόγου
 Πολυχώρω; (Π.λ.;ορο) χήρα Δη-
 μήτηρ
 χήρα Μαργαρίτα
 Μαρία χήρα Γιώργη
 Μαρία χήρα Δώδου
 Μαρία χήρα Κώστα
 Κατερίνα χήρα Ἀνδρόνη
 Οὐλάνα; χήρα Θεodωρου
 Σταμάτα χήρα Δημήτηρ
 7 Καλή χήρα Ἰσωμάτη
 Μαρίνα χήρα Στέφανου
 Καλή χήρα Δημήτηρ
 Εἰρήνη χήρα Δημήτηρ
 Ζώγια χήρα Γιάννη
 Μαρίνα χήρα Στρομολίτη;
 Καλή χήρα Γιώργη
 8 χήρα Μαρία
 Καλή χήρα Στυλιανοῦ
 Συναδινὴ χήρα Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Θεodώρα χήρα Κούκου
 Πάνω (ἢ Γιάννω) χήρα Ντουρ-
 γούτη
 χήρα Φιλίππα (ἢ Μελίνα)
 χήρα Καλλίστω
 9 Καλή χήρα Ράδιτς
 Μαρία χήρα Σπάση
 Θεodώρα χήρα Πετρῆ
 Θωμαῆ χήρα Ράρα (ἢ Ζάρα)
 Θεodώρα χήρα Ζερβοῦ
 Θεodώρα χήρα Χορτιάτη

1. Στὸ περιθώριο, ἀνάποδα γραμμένη, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωση: «Στὰ χέρια του ὑπάρχει αὐτοκρατορικὴ ἀπόφαση ποὺ λέγει νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴ σπέντζα καὶ δλους τοῦς ἔκτακτους φόρους» (Ispernc ve ceml'i 'avariz-i divaniyeden mu'af ola diyü elinde hükm-i hümayûn var).

	Θωμαὴ χήρα Κυριάκου;		Γιώργης Κώστα
10	Κιούρω χήρα Πολυμένη (ἢ Που-
λημένου)
Παρασκευὴ χήρα Κώστα
Σταμάτα χήρα Κυριάκου
Κιούρω χήρα Ράρα (ἢ Ζάρα)	17	Πετρῆς Γιάννη
Μανώλης Λαγκαδινός
Σαραντινός Μανώλη
Πετρῆς Πέγιου
Γιάννης Θόδωρου
Γιάννης Νικόλα
Θόδωρος Μανώλη
11	σπίτια 112
ἄγαμοι 11
χήρες 49	18	Σταμάτης Δημήτρη
Κώστας Βασίλη
Παπα-Κυριαζῆς Κώστα
Γιάννης Σταμάτη
Γιάννης Ράικου
Νικόλας Ράικου
12	Σ υ ν ο ι κ ί α Ἰ σ ω μ ἄ τ ω ν
(A s o m a t)		Στρατῆς Κουκλή (ἢ Κουμλή)
13	Μιχάλης Ἀλέξη
Θωμάς Πολύζου
Συνώκης; Γερόπουλου;
Ἀνδρόνικος Στρατῆ
Ἀράστης (Ὁρέστης;) Ἀνδρό-
νικου
Χριστόδουλος Ἀγαπητοῦ
Γιάννης Δημήτρη	19	Κυριάκος Μαμάρη (ἢ Μειμάρη)
Νέσο (ἢ Πέσο) Δημήτρη
Κώστας Γιώργη
Κώστας Θόδωρου
Μανώλης Κώστα
Θόδωρος Μανώλη
Μανώλης Δημήτρη
14	Χριστόδουλος Γιάννη
Γιάννης Μανώλη
Θωμάς Θόδωρου
Θόδωρος Γιώργη
Συναδινός Σταυρινοῦ
Ἄγγελος Καισαρίτη
Θωμάς Ἄγγελου	20	Νέστο; Κώστα
Κώστας Μιχαήλ
Δημήτρης Νικόλα
Γιώργης Ραδοσλάβ
Γιάννης Τρανός
Κώστας Τρανός
Γιώργης Τρανός
15	Κώστας Γιώργη
Δῆμος Νίκου (ἢ Πέτκου)
Μανώλης Λάτου
Γιώργης Μιχάλη
Θόδωρος Νικόλα
Γιάννης Μιχάλη
Δημήτρης Μανώλη	16b,	Δῆμος Ἀπόστολου
Δῆμος Σταυρινοῦ
Ράλε Γιώργη
Θόδωρος Δημήτρη
Γιώργης Ἀντρέα
Κυριάκος Κώστα
Δημήτρης Μιχάλη
16	Γιάννης Ἀλέξη
Γιάννης Κανάκη
Νικόλας Πατριώτη;
Δῆμος Παρασκευᾶ
Δῆμος Θωμᾶ
Θόδωρος Δήμου	2	Σαραντινός Θόδωρου
Παυλῆς, ξένος
Δῆμος Γιώργη
Μανώλης Δήμου

- Μανώλης Μακρῆ
Γιώργης Σταμάτη
Σταμάτης Πιερῆ
- 3 Μιχάλης Γιώργη
Δῆμος Μιχάλη
Ἄγγελος Μιχάλη
Γιάννης Δημήτρη
Περικλῆς Ἀλέξη
Ἀντρίκος Ἀλέξη
Σάνης Λιόλιου
- 4 Νικόλας Γιάννη
Δημήτρη Γιώργη
Δημήτρη Μιχάλη
Σάνης Ρώνπαπα;
Κοσμάς Μαρῆτη (ἢ Μαρῆνη)
Ἀντρίκος Δήμου
Μανώλης Δήμου
- 5 Σίμος Μανώλη
Δῆμος Μανώλη
Δούκας Μανώλη
Ἀλέξης Δήμου
Βασιλικὸς Στέφανου
Μανώλης Δήμου
Σταμάτης Νικόλα
- 6 Ἀπόστολος Γιώργη
Κυριάκος Δήμου
Δῆμος Νικόλα
Δῆμος Γιάννη
Γιάννης Δήμου
Δῆμος Μπροστάρη;
Τρανὸς Δήμου
- 7 Μιχάλης Γιάννη
Ἀναστάσης Μιχάλη
Ἀντρέας Γιάννη
Δημήτρη Νικόλα
Κώστας Μονομάχου
Κυριάκος Κώστα
Γιάννης Σταυρινὸς
- 8 Γιώργης Κορφιάτης;
Δῆμος, γαμπρὸς τοῦ Γιώργη
- Μιχάλης Λάμπου
Σάνης Μιχάλη
Γιώργης Μίλη;
Σάνης Γιώργη
Γιώργης Δημήτρη
- 9 Θόδωρος Δημήτρη
Μιχάλης Θόδωρου
Κυριάκος Δήμου
Δημήτρη Γιώργη
Δῆμος, γιὸς Σταμάτη
Παπα-Τρανὸς Γιώργη
Δῆμος Σοφινανὸς
- 10 Δῆμος Παπαδιὰς
Νικόλας Γιάννη
Κυριάκος Μιχάλη
Γιάννης Δημήτρη
Δημήτρη Βασίλη
Μανώλης Γιάννη
Παναγιώτης Σιφνῆ;
- 11 Δῆμος Τρανὸς
Σταμάτης Δημήτρη
Γιώργης Ρεπανῆ; (Ρ.α.α)
Δῆμος Γιώργη
Σάνης Γιώργη
Στάγκος, ξένος
Τρανὸς Φωκᾶ
- 12 Μάνθος Δήμου
Γιώργης Λάζαρη
Κώστας Πολυμένη (ἢ Πουλη-
μένου)
Γιώργης, Ἀρναούτης
Γιάννης Κώστα
Γιώργης Σεκιώκης;
Γιώργης Κυδώνης
- 13 Μιχάλης Μ.ρ.κιὸς;
Χριστόδουλος Συνώκης ;(Σ.οκ)
Νικόλας Γιώργη
Γιώργης Πελεκητοῦ
Μιχάλης Γιάννη
Παρασκευὰς Δήμου

- Μπογντάν Δήμου
- 14 Δήμος Γιώργη
 Δήμος Πετρή
 Γιώργης Λαγορίκη;
 Ἄληθινός; Νικόλα
 Δημήτρης Λμσογου;
 Σταμάτης Γιάννη
 Νικόλας Ταβάρης;
- 15 Θεωδῶρης Νικόλα
 Γκίνης Μαδέρη
 Θόδωρος Μαδέρη
 Μιχάλης Νικόλα
 Δήμος Νικόλα
 Καλογιάννης Γεροπολίτη;
 Μιχάλης Καλογιάννη
- 16 Δημήτρης, μονόφθαλμος (tek cesm)
 Γιώργης Δημήτρη
 Κυριάκος Δημήτρη
 Γιάννης; (Μ.ρα.λ...)
 baština τοῦ πατέρα καὶ τοῦ γιοῦ
 τοῦ Δήμου Γαβρίλη
 baština τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας
 καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Κυριάκου
 Δήμου
 Θόδωρος Θωμᾶ
- 17 Σιμώνη χήρα Πολίτη
 Μαρία χήρα Μοσκόπουλου
 Τρανῆ χήρα Ἀγαπητοῦ
 Νικολίνα χήρα Μιχάλη
 Δημήτρη χήρα Γιάννη
 Μαρίνα χήρα Μούρεση (ἢ Κο-
 ρέση)
 Θωμαῖη χήρα Μουζάκη
- 18 Ξένια χήρα Κώστα
 Κιούρω χήρα Ράικου
 Ἐλένη χήρα Κώστα
 Τρανῆ χήρα Δημήτρη
 Εἰρήνη χήρα Μαμάρη (ἢ Μαμά-
 ζη)
- Θοδώρα χήρα Δημήτρη
 Κυριακῆ χήρα Κώστα
- 19 Εἰρήνη χήρα Μάντου;
 Κιούρω χήρα Ραντοσλάβ
 Κιούρω χήρα Τρανῆ
 Καλῆ χήρα Λυμένου;
 Μαρία χήρα Σφαλιάρα
 Ἀρχοντικῆ χήρα Ἀργυροῦ
 Μαρία χήρα Καζαμία;
- 20 Καλῆ χήρα Χριστόπουλου
 Ἀγγελίνα Μιχάλη
 Μαρία χήρα Θόδωρου
 Ἀργυρῶ χήρα Μολαβίτη;
 Μαρία χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Ἀσημᾶ
 Ἐλένη χήρα Κοντομανώλη
- 21 Σταυρινῶ χήρα Σταμάτη
 Θεodώρα χήρα Γιάννη
 Τριανταφυλλῆ χήρα Ἀλέξη
 Χριστοδούλη χήρα Δήμου
 Σταματία χήρα Δούκα
 Δήμητρα χήρα Δημήτρη
 Μαρία χήρα Σταυρινοῦ
- 17a,1 Θεodώρα χήρα Νικόλα
 Καλῆ χήρα Δήμου
 Θεodώρα χήρα Μιχαλῆνα
 Μαρία χήρα Νικόλα
 Κονίδω (ἢ Κοπίδω ἢ Φωτίδω)
 χήρα Γιάννη
 Εἰρήνη χήρα Πέτρου
 Κιούρω χήρα Γκίνη
- 2 Μαρία χήρα Γιάννη
 Σιμήνη χήρα Χρυσοῦ
 χήρα Δημήτρη Βρσα:λα.ου;
 Θεodώρα χήρα Σωματᾶ;
 Θεodώρα χήρα Παραγκοπολίτη;
 Καλῆ χήρα Τόζη;
 Ἀσημίνα χήρα Δημήτρη
- 3 Χρούσα χήρα Κώστα
 Μαρίνα χήρα Δήμου

- Δήμητρα χήρα Γιάννη
 Σαραντινή χήρα Παπᾶ
 Θωμαή χήρα Μποςκόπουλου;
 Κιούρω χήρα Μάρκου
 Θεodώρα χήρα Κώστα
 4 Θεodώρα χήρα Ἀλέξη
 5 σπίτια 165
 ἄγαμοι 3
 χήρες 57
- 6 Συνοικία Ἀγίου Δη-
 μητρίου (Ayo Dimi-
 tri)
- 7 Γιώργης Γιάννη
 Μιχάλης Νικόλα
 Θωμάς Δημήτρη
 Μανώλης (Ν)Τρανοῦ
 Γιάννης Δημήτρη
 Κόσο Στεπᾶν
 Δημήτρης Εὐλάνμπου;
 8 Δημήτρης Ἀντρέα
 Γιάννης Δημήτρη
 Μιχάλης Σερέτη
 Γκιόρκο Παπα-Δημήτρη
 Δημήτρης Φώτου
 Μανώλης Σαρούχ;
 Δημήτρης Νικόλα
 9 Γιάννης (Ι)Γρυπάρης
 Στάγκο Ραντγκαβάν;
 Δημήτρης Γιώργη
 Μανώλης Σταμάτη
 Συριανὸς Κώστα
 Γιάννης Συριανοῦ
 Ντόμκο Σταμάτη
 10 Παυλῆς (Ι)Σκολάρη
 Νικόλας, τσουκαλάς
 Γιώργης Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Νικόλας Ντόμπρη
 Γιώργης Δημήτρη
 χήρα Θεodώρα Καλ.ο.σε;
- Θεodώρα χήρα (Ι)Βλάντ;
 11 Καλή χήρα Εὐλάνμπου;
 Μαρία χήρα (Ι).λ.ορ;
 Καλή χήρα Θεολόγου
 Εὐδοκία χήρα Δημήτρη
 Καλή χήρα Δημήτρη
 12 σπίτια 25
 ἄγαμοι 1
 χήρες 7
- 13 Συνοικία Μαύρη Κά-
 λη (Mavri Kali)
- 14 Κώστας Θεραπιανοῦ;
 Δῆμος Κώστα
 Μίχος Κώστα
 Δημήτρης Θεραπιανοῦ
 Ροῦσος Θεραπιανοῦ
 Μίχος Θεραπιανοῦ
 Παρασκευᾶς Στάνε
 15 Κυριάκος, ράφτης
 Ντόνο Ραντοσλάβ
 16 σπίτια 9
- 17 Ὁ μ ἄ δ α διαφ ὀ ρ ω ν (C e-
 m a 'a t-i m ü t e f e r r i k a)
- 18 Γιάννης Καναγούτς;
 Πετρόπουλος Καναγούτς;
 Γιάννης Ροχάρ;
 Ἀντρώνης Βοτσέρ;
 Ἀνδρόνικος Καλαμιώτης (ἢ
 Καλμουνης;)
 Δῆμος Μαυρίδου
 Γιάννης Δριναπολίτης (ἢ Βε-
 ροιαπολίτης;)
- 19 Γιάννης Καλιώτης (ἢ Καλυβί-
 τής)
 Δημήτρης Καλιώτης (ἢ Καλυβί-
 τής)
 Μανώλης Μαλάκης
 Παυλῆς Μαλάκης

Δῆμος Μαλάκης	Κυριάκος Γιάννη
Γιακουμῆς Καλιώτης (ἢ Καλυβίτης)	Σταμάτης Μαυρανίτης
Μανώλης Γιακουμῆ	Γιάννης Κορὲς
20 Δῆμος Γιακουμῆ	Δημήτρης Κασαρός
Μανώλης, δραγομάνος (ἐρμηνέας)	Δῆμος Γιάννη
Φίλιππος, διάκος	3 Θόδωρος Γιάννη
Σάνης Ἀργυρόπουλος	3 Γιάννης Μιχάλη
Δῆμος Ἀργυρόπουλος	Γιάννης Ἀντώνη
21 σπίτια 19	Γιάννης Γερεμούδη (ἢ Τρεμούδη)
	Μιχάλης Μοσκογιάννη
	Δημήτρης Θόδωρου
17,bl Ὁ μάδα ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν ἐργατῶν ἀλυκῶν τῆς ἰδίας τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ ὅποιοι ἀποβλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐργάτη ἀλυκῶν μετὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἐμίνη ¹ .	Γιάννης Νικόλα
2 Θόδωρος Δῆμος	Δημήτρης Κιούρου
	4 Γιάννης Μαρίνου
	Δημήτρης Γιώργη
	Δημήτρης Μαμάτη (ἢ Μαμάνη)
	Δημήτρης Ρούσου
	Χριστόδουλος Ἀργύρη
	Στέφανος Κώστα
	Νικόλας Δημήτρη ²
	5 σπίτια 21

5 Συνοικία τῶν κατοίκων τοῦ κάστρου τῆς Θεσσαλονίκης.

6 Μουσουλμάνοι (ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν 41 οἰκογενειῶν καὶ 5 ἄγαμων μουσουλμάνων)

15 Ἄπιστοι (Gebra)

16 Βερωιώτης Σαραντούλης;

Κιούρω Μπογνάν

Δημήτρης, Ἀρναούτης

17 σπίτια μουσουλμάνων 41

ἄγαμοι μουσουλμάνοι 5

σπίτια ἀπίστων 3

1. Cema'at-i devâ'ir-i tuzciyan der nefsi Selânik ki emin marifetiyle tuzculikdan ihrâc olunmuşdur.

2. Σημείωση πάνω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νικόλα Δημήτρη «στὸν ἀνεμόμυλο» (min asi-yab bud). Σὲ ἀνέκδοτη ἱεροδικαστικὴ ἀπόφαση (hüccet) ποὺ σώζεται στὰ ἀρχεῖα τῆς Μονῆς Βλατάδων ἀπὸ τὸ 1498 (μέσα Saban 903) ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχαν μύλοι πίσω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς πόλης. Βορειοανατολικά ἀπὸ αὐτὸ περνοῦσε ἕνας χειμάρρος, ποὺ ὀνομαζόταν Derişmen Deresi (ρεῦμα τοῦ Μύλου) γιὰ τὸ λόγο αὐτό.

18a,1 Ὁμάδα τῶν ἐπιδιορθωτῶν τῶν καταστημάτων hassa καὶ τῶν λουτρῶν, караβάν-σεραγιῶν καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων hassa στὴν ἴδια τὴ Θεσσαλονίκη. Στὰ χέρια τους ὑπάρχουν αὐτοκρατορικά διατάγματα, ὅτι ἐφόσον ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά τους, εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ χαράτσι, σπέντζα καὶ ὄλους τοὺς ἐκτακτοὺς φόρους. Αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἀναφέρονται παρακάτω¹:

5 Νικόλας Μίλου;
 Δημήτρης Μαυρανίτης;
 Σερέτης Καμπαγούτς;
 Πέγιο Δημήτρη

6 σπίτια 4

7 Ἄπιστοι κατασκευαστὲς τόξων, τοῦ κάστρου τῆς Θεσσαλονίκης. Στὰ χέρια τους ὑπάρχει αὐτοκρατορικό διάταγμα, ὅτι ἐφόσον ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τῆς κατασκευῆς τόξων νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ χαράτσι καὶ σπέντζα· αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἀναφέρονται παρακάτω²:

10 Συρόπουλος Δημήτρη
 Παρασκευᾶς Γιώργη Ὁρφανοῦ
 Μπουρουντάν Κώστα
 Κώστας Μπουρουντάν
 Γιώργης Τρύφωνα
 Σταμάτης Ράντου
 Ράντις Κυριάκου

Τρανὸς Ἀντρώνη
 Δημήτρης Μικρὸς (Küçük)
 Μανώλης Καλογιάννη
 Ἀθανάσις Ἀντώνη
 Θόδωρος Μάλχου
 Δῆμος Ράντου
 12 Σάνης Δημήτρη Μικροῦ (Küçük)
 13 σπίτια 15

Ἱστορικό Ἀρχεῖο Μακεδονίας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

1. Cema'at-i meremetciyan dükâkin-i hassa ve hammaman ve kârbân-seray ve sa'ir-i hassa der nefis-i Selânik Ellerinde hükm-i hümayûnları vardur mademki hidmetlerine olalar haraccan ve ispençden ve cemî' avariz-i divaniyeden mu'af ve musellem olalar diyü bullardur ki zikr olunur.

2. Gebiân-i zembereciyan-ı kala-ı Selânik Ellerinde hükm-i hümayûn vardur ki mademki zemberekçilik hindmete olalar haraccan ve ispençeden mu'af ve musellem olalar diyü Bullardur ki zikr olunur.

5
 10
 15
 20
 25
 30

5
 10
 15
 20
 25
 30

5
 10
 15
 20
 25
 30

5
 10
 15
 20
 25
 30

5
 10
 15
 20
 25
 30

1a

a

5

10

15

20

25

30

144

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Κ

5

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

10

15

20

SUMMARY

Vasilis Dimitriadis, The «Kanunnâme» and the Christian Inhabitants of Thessaloniki circa 1525.

A «defter-i mufassal» with the names of the inhabitants of Thessaloniki circa 1525, preserved at the National Library of Bulgaria, was edited by the Bulgarian Academy of Letters in 1972. The same «defter» also contains part of a «kanunnâme», which indicates the taxes and dues paid in Thessaloniki at that time. The value of that document for the history of Thessaloniki is evident, as we possess only scarce material from that period.

At first the author gives a new translation of the «kanunnâme» and analyzes the information given on the various dues mentioned in it. We can observe that almost a century after the last occupation of Thessaloniki by the Turks in 1430, there were still several Byzantine, mainly fiscal terms in use. One of them was «mayiriye», the Greek word μαγειρεία, indicating a small tax imposed upon the fish caught in the gulf of Thessaloniki. Another one was «monopolye», from the Greek μονοπώλιον, a tax levied on the products of the vineyards. Also, the harbour-master of Thessaloniki was named «kapudan», a term of Byzantine origin, while in later times the same dignitary was called «reis».

The Byzantine character of Thessaloniki, still preserved well into the 16th century, is more evident through the names of her Christian inhabitants as well as in the names of her districts («mahale»). Because these names have been misread to a large extent by the Bulgarian scholar N. Popov in the Bulgarian edition of the «defter», a new reading is given here. These misreadings are due partly to the peculiarities of the «siyakat» script, in which the «defter» is written, but mainly to a lack of good knowledge of the Greek language and Byzantine nomenclature. Because this may lead scholars to false conclusions, examples of these mistakes are given in this article.

The names of the Christian inhabitants are mainly of Greek origin with a large number of Byzantine family names of noble origin among them. There are also names of Serbian, Bulgarian, Albanian and Wallachian origin in small numbers. The professions of many inhabitants are also indicated. One notes also a large percentage of widows among them.

There were a few individuals or groups exempted from taxation. The first ones were Yannis Argyropoulos and Nikolas Paleologos, both of well known Byzantine noble families. Exempted also were four Christians who had the duty to keep in good order buildings for general use, like caravanserais, baths etc, and shops belonging to the sultan and other Ottoman dignitaries. This is an indication of the importance of Byzantine influence upon the development of Ottoman architecture during its first centuries. A considerable number of Christians were also exempted from taxation because they worked at the armoury of the town, which existed since Byzantine times and continued functioning as a gun powder factory until the last years of the Ottoman era.

The «defter» becomes thus one more proof of the continuous presence of the same people from Byzantine times to the present day in Thessaloniki.